

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. Första Kammaren. N:o 14.

Lördagen den 12 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 5 i denna månad.

Herr talmannen tillkännagaf, att enligt mellan talmännen träffad öfverenskommelse omröstningar jemlikt 65 § riksdagsordningen komme att anställas vid kamrarnes sammanträden lördagen den 19 i denna månad öfver de voteringspropositioner för sådana omröstningar, som redan blifvit eller före nämnda dag blefve af båda kamrarne godkända.

Anmälades och bordlades:

statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

n:o 12, i anledning af väckta motioner om afskaffande eller nedsättning af hvitbetssockertillverkningskatten samt nedsättning af tullen å socker;

n:o 13, i anledning af väckta motioner om nedsättning af tullsatserna för kaffe och té; och

n:o 14, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande n:o 10, i anledning af väckt motion om tull å tack- och barlastjern samt skrot; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af § 2 mom. 3 och § 11 mom. 1

Första Kammarens Prot. 1898. N:o 14.

i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagten behof;

n:o 41, i anledning af väckta motioner angående ändringar i förordningen om fattigvården; och

n:o 42, i anledning af väckt motion om sådan ändring i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster, att äfven den, som häftar för oguldna kommunalutskylder, må ega rösträtt vid prestval.

Företogs val af tjugufyra valmän för utseende af Riksdagens fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret efter dem, som äro i tur att afgå, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda bank och kontor; och befunnos, efter valförrättningens slut, hafva blifvit till valmän utsedde:

herr	<i>Berg, Gustaf Axel,</i>	med 90 röster,
»	<i>Berg, Lars,</i>	» 90 »
»	<i>Bohnstedt</i>	» 90 »
»	<i>Brehmer</i>	» 90 »
»	<i>Ehrenborg</i>	» 90 »
»	<i>Falk</i>	» 90 »
grefve	<i>Klingspor, Philip,</i>	» 90 »
»	<i>Lewenhaupt</i>	» 90 »
herr	<i>Lundström</i>	» 90 »
»	<i>Moberg</i>	» 90 »
»	<i>Nisser, Martin Samuel,</i>	» 90 »
»	<i>Pettersson, Fredrik Emil,</i>	» 90 »
»	<i>Rudebeck</i>	» 90 »
grefve	<i>Spens</i>	» 90 »
herr	<i>Stephens</i>	» 90 »
»	<i>von Strokirch</i>	» 90 »
»	<i>Unger</i>	» 90 »
»	<i>Weinberg</i>	» 90 »
»	<i>Wijk</i>	» 90 »
»	<i>Almqvist</i>	» 89 »
»	<i>Nilsson, Ola,</i>	» 89 »
»	<i>Torelius</i>	» 89 »
friherre	<i>Klingspor, Carl,</i>	» 87 »
herr	<i>Lundberg</i>	» 87 »

Företogs val af tio suppleanter för kammarens valmän för utseende af dels Riksdagens fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret efter dem, som äro i tur att afgå, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda bank och kontor; och befunnos,

efter valförrättningens slut, hafva blifvit till suppleanter för kammarens ifrågavarande valmän utsedde:

herr <i>Lybeck</i>	med 89 röster,
» <i>Grundberg</i>	» 89 »
» <i>Röhss</i>	» 89 »
» <i>von Möller</i>	» 89 »
» <i>de Laval</i>	» 88 »
» <i>Wester</i>	» 86 »
» <i>Bondesson</i>	» 86 »
» <i>Rettig</i>	» 85 »
» <i>Bergmark</i>	» 84 »
» <i>Dahlberg</i>	» 77 » ,

sedan ordningen mellan dem, som erhållit lika antal röster, blifvit genom särskilda lottningar bestämd.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 9 och 11 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion om ändrad tid för verkställande af val till riksdagsman i Andra Kammaren.

*Om
ändrad tid
för val till
riksdagsman
i Andra
Kammaren.*

Herr Bergius: Såsom den vid utlåtandet fogade reservation visar, har jag icke kunnat biträda utskottets förslag om inskränkning i tiden för val till riksdagsman i Andra Kammaren. Enligt min uppfattning är nemligen detta förslag icke af något behof påkalladt; det medför icke någon fördel, men väl åtskilliga olägenheter. För städerna torde det väl vara lämpligast, att valen ske i september, hvilket framgår deraf, att vid det sista valet, år 1896, alla riksdagsmän i Andra Kammaren för städerna, med undantag af tre, valdes i september. Men för landet är förhållandet icke detsamma; för landet är icke september så lämplig såsom valtid. I förra delen af september hållas i många valkretsar de allmänna tingssammanträdena, och i senare hälften af september pågå landstingen, som börja den tredje, fjerde eller sista måndagen i september. På landet har man hittills i allmänhet föredragit augusti såsom valtid. Jag antager nemligen, att nästan alla domare vid bestämmande af tid för valet rätta sig efter valmännens önskningsar, och år 1896 valdes af 150 ledamöter i Andra Kammaren för landet 107 i augusti och endast 36 i september. Det kan vid sådant förhållande icke vara skäl att fråntaga valkretsarne på landet den rättigheten att få valet förrättadt i augusti, såvidt icke viktiga skäl förefinnas för en förändring i detta afseende. Visserligen har utskottet sagt, att »det allmänna intresset för deltagande i valen skulle väl stegras och förberedelserna dertill kunna bättre och ändamålsenligare ordnas, om en

*Om
ändrad tid
ör val till
riksdagsman
i Andra
Kammaren.*

(Forts.)

viss kort tid sälunda blefve bestämd, inom hvilken man visste, att valen skulle ega rum». För min del tror jag, att det är bäst, att valen försiggå utan allt för mycken agitation, och äfven om man skulle anse lämpligt, att vidtomfattande förberedelser företagas, så torde dertill icke behöfva åtgå en tid af tre månader.

Om man kunde åstadkomma en gemensam valdag för hela riket, skulle det tvifvelsutan medföra afsevärda fördelar, såsom att valmännen långt förut egde kännedom om, när valet skulle ega rum, och kunde ordna sina angelägenheter, så att de kunde deltaga i valet, äfvensom att man icke komme i kollision med marknader, torgdagar och andra allmänna möten, men dessa fördelar vinnas alldeles icke genom att inskränka valtiden till september månad. Nu har det emellertid visat sig omöjligt att åtminstone för närvarande åstadkomma en gemensam valdag; man har icke kunnat komma öfverens om, hvilken dag det skall vara; och då den nu föreslagna grundlagsförändringen, såvidt jag förstår, är hvarken nödig eller nyttig, så yrkar jag, att kammaren måtte, med afslag å utskottets hemställan, förklara föreliggande motion icke föranleda någon Riksdagens vidare åtgärd.

Herr Nyström, Carl: Utskottet har i sin motivering erkänt, att den rätta lösningen af denna ingalunda stora eller viktiga fråga skulle vara bestämmandet af en för hela riket gemensam valdag. Detta har också reservanten förklarat vara det önskvärdaste. Det har dock icke lyckats att åvägabringa nödig sammanslutning i syfte af en sådan ändring. Utskottet har under många och långa förhandlingar försökt att få såsom gemensam valdag antagen än den ena dagen, än den andra, men de olika förslagen hafva alla förkastats. Inom utskottet har man nu tänkt, att, om man ej kunde vinna det bästa, det i alla fall skulle vara någon fördel, om man kunde begränsa valrörelsen åtminstone inom en tidrymd af en månad. Man har tänkt, såsom utskottet i sitt betänkande framhållit, att dermed skulle vinnas allehanda förmåner. Ett mycket starkt motskäl har dock anförts af utskottets ordförande, då han påpekat, att valen hittills egt rum till största delen i augusti och endast några få i september. Men mot denna argumentation står det faktum, att ingen af representanterna från Andra Kammaren inom utskottet uppställt sig som reservant. Dessa representanter borde dock bäst veta, hvad som uti ifrågavarande afseende är fördelaktigast för landsbygden. Eburu valen der förekommit i stor utsträckning i augusti månad, förmäna nämnda representanter dock, att det vore förmånligast att få dem förlagda till september. Denna omständighet har varit afgörande för oss stadsbor, som ej så noga på egen hand kunnat utleta, hvad som vore för landsbygden önskvärdt.

På dessa grunder, att utskottsledamöterna från Andra Kammaren förenat sig om den mening, att september skulle vara den

lämpligaste valmånaden, och vi andre ansett, att man genom den föreslagna ändringen kunde vinna åtminstone så pass mycket som förmånen att få alla valen sammanförda inom en tidrymd af en månad, hvarvid all agitation och hela den oro, som går genom en valperiod, skulle begränsas till nämnda tid, hafva vi, med undantag af reservanten, förenat oss om föreliggande förslag, och jag skall därför be att få yrka bifall dertill.

*Om
ändrad tid
för val till
riksdagsm. a
i Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Herr Hasselrot: Jag skall tillåta mig att instämman med den förste ärade talaren. Jag tror, att förhållandena på landsbygden i vårt land äro af den väsentligt skiljaktiga art, att det ej vore lämpligt och riktigt att, såsom konstitutionsutskottet här föreslagit, begränsa samtliga valen till en viss månad, som utskottet tänkt sig skola blifva september. Det skulle, såsom förut påpekats, vara nyttigt och ur flera synpunkter bra, om vi kunde få en gemensam valdag för hela landet. Då vi emellertid icke kunnat få detta, »det bästa», som herr Nyström sade, menar man, att vi skola taga det goda, som är åtminstone bättre än den nuvarande anordningen. Kunde det påvisas, att det nu föreslagna vore i någon mån bättre eller nyttigare än det bestående, skulle jag för min del böja mig och äfven taga det såsom det näst bästa, men så är ingalunda fallet. Såsom den förste ärade talaren påpekat, visar erfarenheten, att valen på landet i regeln ega rum i augusti; och äfven om ledamöterna i konstitutionsutskottet från Andra Kammaren icke motsatt sig den föreslagna förändringen, tror jag dock, att flertalet invånare på landet icke gerna skulle se denna begränsning komma till stånd, så att alla valen skulle ske i september månad. För städerna är ju september månad gifvet bäst till valmånad. Jag antager nemligen, att ett stort antal stadsbor der förut under sommaren legat vid badorter eller å sommarnöjen eller varit på utländska resor, något som ej upptager landsbygdens invånare i så hög grad. För landsbygden anser jag, att augusti månad är bättre; och jag tror för öfrigt, att man bör öfverlemnna åt vederbörande att bestämma, när val skall förrättas. Jag är viss om, att domhufvanden derutinnan rättar sig efter den mening, som i hans domsaga gör sig gällande, och väljer den för domsagens invånare lämpligaste tidpunkten.

Herr Östberg: Jag anhåller att få instämman, för min del, i det förslag, som konstitutionsutskottet framlagt. Det har framhållits, att man icke skulle vinna något genom att begränsa valen till en viss månad, men samtidigt har man uttalat den meningen, att det skulle vara fördelaktigt, om valen kunde bestämmas till samma dag för hela riket. Man skulle åtminstone kommit ett godt stycke på vägen i den rätta riktningen, om man begränsade valen till en kortare tid. Jag tror därför, det är orätt att säga, att man icke vinner något genom det framlagda förslaget, äfven

Om
ändrad tid
för val till
riksdagsman
i Andra
Kammaren.
(Forts.)

om man icke kan vinna allt, som åsyftats, då man påyrkat en gemensam valdag.

Man har hört uttalas den åsigten, att september icke skulle vara lämplig för landsbygden, utan att augusti månad skulle lämpa sig bättre. Jag kan för min del icke se något skäl, hvarför september månad skulle vara i och för sig sämre för val å landsbygden. Det har visserligen anförts, att i september förekomma en del andra förrättningar, landsting m. m., som upptaga valmännens tid, och att det således skulle vara svårt att finna tillräcklig tid för riksdagsmannavalen. Men detta skäl har icke den betydelse, att man bör göra afseende dervid. Det är här fråga om en förrättning, som endast återkommer hvar tredje år, och att för en så vigtig förrättning som val till Andra Kammaren nödgas afsätta en dag hvar tredje år, det synes mig icke kunna blifva föremål för anmärkning. Då jag således anser förslaget vara ett steg i den rätta riktningen, anhåller jag att till utskottets förslag få yrka bfall.

Friherre Akerhielm, Gustaf: Det föreliggande konstitutionsutskottsbetänkandet har det märkvärdiga med sig, att vid detsamma finnes (utom hvad angår motiveringen) anfördt afvikande mening endast af en enda ledamot, dock visserligen ingen mindre än utskottets ordförande. Men af detta förhållande ser det ut, som om Första Kammarens öfriga ledamöter i utskottet omfattat och gillat utskottets förslag. Några hafva dock icke varit närvarande, ehuru anteckning derom saknas. Andra, och till dem räknar jag mig sjelf, hafva endast af det skälet funnit sig vid den sammanjemkning, som gjordes i utskottet, att denna omfattades med värme af Andra Kammarens ledamöter af utskottet. Då grundlagsändringen gälde val af ledamöter till Andra Kammaren, ansåg man icke skäl vara att blott på grund af en i viss mån afvikande mening sätta sig emot det af Andra Kammarens ledamöter i utskottet alldeles bestämdt omfattade förslaget och anteckna denna afvikande mening. Min åsigt är därför, att det vore lyckligt, om man kände frågans utgång i Andra Kammaren, innan frågan här slutbehandlades. Nu känner man ej Andra Kammarens mening, och då det kunde hända, att de skäl, som i denna kammare anföras mot utskottets förslag, skola komma att här omfattas med välvilja och biträdas, så vore det lyckligare, om Första Kammaren ville återremittera ärendet till utskottet, då utskottet finge med anledning af de förhandlingar, som förekommit i kamrarna, å nyo pröfva ärendet och framlägga ett förslag. Man skulle då icke af trångbröstadt rätthafveri i Första Kammaren försvåra en grundlagsändring, som ju endast rör valen till Andra Kammaren. Jag skall emellertid icke göra något yrkande. Jag har endast önskat tillkännagifva min ståndpunkt i denna fråga.

Herr Nyström, Carl: Jag trodde, att friherre Akerhielm skulle sluta med att yrka återremiss, men då han icke gjorde detta, anhåller jag att, på de skäl, han anförde, och med ändring af mitt föregående yrkande, hemställa, att utskottets förslag måtte varda till utskottet återförvisadt.

*Om
ändrad tid
för val till
riksdagsman
i Andra
Kammaren.*

(Forts.)

Herr Alin: Det skäl, som anförts för en återremiss, kan jag för min del icke gilla eller biträda. Det synes mig, som om Första Kammaren i detta fall, såsom i andra grundlagsfrågor, bör fatta sitt beslut på grund af skäl, *pröfvade* af kammaren, precis som Andra Kammaren gör i motsvarande fall. På det sättet tror jag, att frågornas lyckliga lösning bäst befrämjas. Jag vet icke, hvad nytta det skulle hafva med sig att fatta beslut i denna fråga först sedan man vet, hvad Andra Kammaren beslutat. Är det så, att Andra Kammaren fattar samma beslut som Första Kammaren, så är det godt och väl; men om kamrarne stanna i olika beslut, om Första Kammaren antager, men Andra Kammaren — trots det att samtliga dess ledamöter i utskottet biträdt utskottets hemställan — afslår hvad här föreslagits, så vet jag icke, hvartill en återremiss skulle hafva tjänat. Det finnes således ingen anledning att här afvika från den i grundlagen förutsatta eller stadgade ordning, att kamrarne, så vidt möjligt är, samtidigt, hvar och en efter själfständig pröfning, fatta sina beslut. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande utlåtande yrkats, dels att utskottet hemställt skulle bifallas, dels att utskottets hemställan skulle afslås, och dels att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition dervid antagits afslag å utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 58.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 9 och 11 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion om ändring af gällande bestämmelser i fråga om kungörande af val till riksdagsman i Andra Kammaren.

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
kungörande
af val till
riksdagsman
i Andra
Kammaren.*

Punkten 1.

Herr Afzelius: Då icke någon af reservanterna från denna kammare begärt ordet, skall jag be att för min del få hemställa om afslag å utskottets hemställan. När jag såg denna motion och detta betänkande, kom det lifligt för mig, hvad en talare här i mitt granskap för några dagar sedan yttrade — han gjorde den observationen, att, så snart någon förtretlighet inträffade eller tillämpningen af någon lag eller författning stötte emot på något håll, genast var man färdig med att rusa åstad att ändra lagen eller författningen, så att obehagligheten icke måtte komma åter. Här är nu exempel på en ännu märkligare lagstiftningslusta; ty motionären säger sjelf, att han icke känner till, att den brist, han vill hafva afhjelpat, föranledt några väsentligare obehag. Jag får tillägga, att jag icke heller vet af några fall, då denna påstådda brist i grundlagen gjort sig känbar.

Denna brist skulle bestå deri, att, under det i 18 § riksdagsordningen det ålagts valförrättare att kungöra tid och ort för valet och äfven att, på grund af hänvisningen i andra momentet derom, att för kallelse till elektorsval gälde i tillämpliga delar hvad om kallelse till kommunalstämma är stadgadt, utfärda kungörelse om elektorsval å landet minst en vecka före valet, så har det icke föreskrifvits något dylikt i afseende å tiden för kungörande af omedelbara val. Ja, detta är en brist, men jag har mig icke bekant, att någon valförrättare icke i tid utfärdat kungörelsen före valet. Jag har sett åtskilliga exempel på, att kungörelsen till och med icke alls blifvit uppläst i kyrka af en eller annan tillfällig anledning, såsom messfall eller försummelse af presten. Sådana exempel äro icke så sällsynta. Men jag erinrar mig, såsåsom sagdt, icke något fall, då detta berott af valförrättarens försummelse. Detta bevisar ju icke, att ej sådant kan ske, men det

talar åtminstone för, att icke något trängande behof af en lag-
ändring här föreligger.

Skälet, hvarför jag begärt ordet, har emellertid varit det, att utskottet anfört, till stöd för att ändringen skulle vara nödig och nyttig, ett prejudikat från 1869 af högsta domstolen, hvaraf skulle framgå, att icke någon bestämmelse funnes, som hindrade valförrättaren att skjuta fram tiden för kungörelsen huru långt som helst. Jag är af olika tanke med utskottet om hvad det meddelade beslutet innebär. Förhållandet var, att vid val i Hedemora domsaga, som innefattar flera kommuner, blef kungörelsen i två socknars kyrkor icke uppläst förrän sex dagar före valet. Det klagades öfver detta val; och högsta domstolen ansåg, att den omständigheten, att valet icke kungjorts tidigare, än som skett, icke var af beskaffenhet att föranleda valets upphäfvande. Kan man deraf draga den slutsatsen, att det skulle vara valförrättaren obetaget att så långt som helst skjuta fram tiden för kungöran-
det? Nej, ingalunda! För det första angifver icke referatet — målet afgjordes 1869, så att jag känner endast till det genom referatet — att valförrättaren icke tidigare utfärdat kungörelsen, utan endast att kungörelsen icke förr upplästs i de båda kyrkorna. Men äfven om i detta fall valförrättaren hade skulden, äfven om högsta domstolen antagit, att han dermed begått en verklig felaktighet, så kunde ändock domstolen komma till samma resultat. Och hvarför? Jo, därför att icke hvarje felaktighet, som personer, hvilka hafva att göra med riksdagsmannavalen, begå, förer med sig valets ogillande. Det har händt, att kungörelsen icke alls upplästs i en eller annan kommun i en stor valkrets. Detta är otvifvelaktigt ett fel, och det kan föranleda till ansvar för den, som gjort sig skyldig dertill, men det föranleder icke till valets ogillande, om det icke inverkar på valets utgång. Vi kunna tänka oss en valkrets med 300 röstberättigade; 150 röster hafva afgifvits, och en person har erhållit 140 röster. Så upptäcker man, att valet icke kungjorts i en kommun, der det finnes 10 röstberättigade. Det bör då icke gerna komma i fråga att upphäfva valet, då ju dessa röster icke kunnat utöfva något inflytande på utgången. I det åberopade fallet hade en person af 180 godkända röster erhållit 169. Referatet utvisar icke, huruvida röstetalet i de två kommuner, der valet så sent kungjorts, kunnat inverka på utgången eller icke; men jag säger blott, att man icke af beslutet kan draga den slutsats, som utskottet gjort. Huruvida högsta domstolen tänkt, att här förelegat ett embetsfel eller icke, huruvida den ansett, att valförrättaren haft rätt att framskjuta kungörandet eller icke, derom upplyser icke referatet. Någon slutsats härom är icke, så vidt jag kan se, befogad. Men om man frågar mig, huru jag själf tänker i denna sak, så erkänner jag villigt, lika med utskottet, att bestämmelsen om tiden för kungörande af elektorsval icke är direkt tillämplig på omedelbara val. Men

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
kungörande
af val till
riksdagsman
i Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
kungörande
af val till
riksdagsman
i Andra
Kammaren.
(Forts.)

denna bestämmelse, likasom föreskriften, att elektorsval skall hållas minst 8 dagar före riksdagsmannavalet, har nog sin betydelse äfven för omedelbara val. Ty då grundlagen afser, att valmännen skola ega minst en vecka och elektorerna minst åtta dagar att besinna sig på valet, så är det naturligtvis grundlagens mening, att vid omedelbara val åtminstone icke en kortare tid än denna skall lemnas valmännen. När man nu vill gifva en bestämmelse för valförrättaren, af hvilken skulle följa, att han blir underkastad ansvar, om han försummar att låta kungöra valet i tid, så kan det enligt min mening vara temligen likgiltigt, om man meddelar en uttrycklig bestämmelse, såsom utskottet vill, eller nöjer sig med lagens tydliga mening. Ty sätter valförrättaren sig öfver den ena, kan han också sätta sig öfver den andra, och det kan med afseende på resultatet för honom sjelf komma på ett ut, hvilketdera som sker.

Granskar jag vidare redaktionen af bestämmelsen, sådan utskottet vill hafva den, så kan jag icke finna den tillfredsställande. Det heter: »I de valkretsar, der det omedelbara valsättet begagnas, åligger det valförrättaren att kungöra valet minst fjorton dagar förut.» Denna bestämmelse afser ju icke att uppställa vilkor för vals giltighet, utan att lemna en föreskrift för valförrättaren. Valförrättaren kungör emellertid icke valet, utan, såsom det står förut i denna §, han låter kungöra. Det kan sålunda se ut, som om meningen nu vore att på honom kasta en uppgift och en ansvarighet, som han icke har och som icke kan vara hans. Vill man hafva en uttrycklig bestämmelse, så synes denna böra gå i den rigtning, en reservant från Andra Kammaren föreslagit, då han vill stadga icke om kungörandet, utan om de åtgärder, som ankomma på valförrättaren — d. v. s. om utfärdande af kungörelsen så tidigt, att kungörandet kan ske inom den afsedda tiden före valet.

Då jag öfverväger det ena med det andra, — då jag icke finner detta förslag framkalladt af något faktiskt behof, som visats föreligga, — då det, så att säga, teoretiska skäl, utskottet anfört, icke synes vara hållbart, och då jag slutligen icke heller kan finna den redaktion, utskottet gifvit åt förslaget, tillfredsställande, så tror jag mig ega tillräckliga skäl för att yrka afslag å utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt endast yrkats, att hvad utskottet hemställt skulle afslås.

Sedermåra gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag derå, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bankoutskottets den 9 och 11 i denna månad bordlagda memorial n:o 4, om användande af bankovinsten för 1897.

Punkten 1

Herr statsrådet greve Wachmeister: Kongl. Maj:t hade föreslagit, att af riksbankens vinst för år 1897 ett belopp af 2,995,000 kronor måtte öfverlemnas till statsverket. Utskottet har deremot föreslagit, att endast 2,000,000 kronor måtte på detta sätt disponeras. Det är nu icke min mening att ifrågasätta någon ändring i utskottets hemställan, men jag ber dock att i afseende härå få betona en sak.

Såsom herrarne känna, stadgar den nya lagen för Sveriges riksbank af den 12 maj 1897, att af riksbankens behållna årliga vinst minst en tiondedel skall afsättas till riksbankens reservfond. Till statsrådsprotokollet har jag tillåtit mig antyda såsom min mening att, om icke särskilda omständigheter påkalla, att en större afsättning än denna tiondedel eger rum till riksbankens fonder, regeln syntes mig böra vara den, att de återstående nio tiondedelarna öfverlemnades till statsverket. Ty här kan ju icke vara fråga om något slags ynnestbevisning, som statsverket skulle begära af riksbanken. Dennas rörelse drifves ju för statens räkning lika väl som poströrelsen eller statens skogshushållning, ehuru öfverstyrelsen naturligtvis i konstitutionellt afseende intager en annan ställning. Emellertid är det klart, att, om för riksbankens egen räkning en större andel af årsvinsten än en tiondedel behöfves, riksbanken då bör behålla hvad den behöfver. Något behof att i allmänhet öka bankens fonder torde likväl icke förefinnas, då riksbankens grundfond, 50 millioner kronor, är relativt större än den, som förefinnes i någon annan centralbank i Europa, och riksbanken dessutom har en reservfond å 5 millioner kronor samt tillika en dispositionsfond, som, efter afdrag af det nu till afsättning för statsverkets räkning af utskottet föreslagna beloppet, 2 millioner, uppgår till 4,875,667 kronor 24 öre. Såsom ofta och särskildt af senaste bankkomité framhållits, ligger en sedelutgifvande banks styrka vida mera deri, att den endast mottager fullt säkra valutor och sådana som infrias inom kort tid, än deri, att den eger stora fonder.

Då nu emellertid fullmäktige i riksbanken förklarar, att för afbetalningslån, för hvilka kan komma att användas en half million kronor mer än för närvarande är medgifvet, samt för

Om användande af bankovinsten för 1897.

Om användande af bankovinsten för 1897.
(Forts.)

kreditiv och kredit i löpande räkning riksbankens kapitaltillgångar behöfva förstärkas med något större andel i vinsten, än eljest skulle ifrågakomma, så är ju om den saken icke något vidare att säga.

Jag har icke något yrkande att göra.

Herr Törneblad: I likhet med herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hyser äfven jag den åsigt, att riksbankens grundfond icke behöfver synnerligen förstärkas. I dessa fall kan det till och med visa sig förmånligare att icke hafva så stora fonder. Den, som gifvit akt på de uppgifter, som nyligen varit synliga i tidningarna angående de behållningar, vissa utländska banker lemnat, och jemför dessa behållningar med den, som svenska riksbanken lemnat för år 1897, den torde hafva kommit till det resultat, att svenska riksbankens rörelse varit mindre inbringande; men detta beror på att riksbankens fonder proportionsvis äro större än de utländska bankernas, hvarigenom vinstsiffran kommer att blifva procentvis mindre. I det föreliggande speciella fallet hafva fullmäktige emellertid velat taga hänsyn till en uppfattning, som under förlidet är gifvit sig uttryck både i tal och skrift, nemligen den, att de rörelsegrenar, som omfatta afbetalningslånen och kreditiven, blifvit i den nya riksbankslagen mera tillgodosedda, än hvad egentligen lämpligt vore för en centralbank. Klart är nemligen, att de ändringar i Kongl. Maj:ts förslag, som gjordes till förmån för dessa rörelsegrenar, betinga ett något större kapital, än som eljest skulle behöfvas.

Det är åt denna uppfattning bankofullmäktige gifvit uttryck i sin skrifvelse, utan att fullmäktige därför ingått på något uttalande rörande frågan, huruvida hvad Kongl. Maj:t af vinstmedlen begärt för statsregleringen för detta ändamål behöfves eller icke.

Slutligen kan jag tillägga, att under de närmaste åren kommer, till följd af inrättandet af så många nya afdelningskontor, att yppa sig ett allt mera stegradt behof att skaffa afdelningskontoren egna byggnader, något som också gör, att det icke skulle skada att denna gång få för riksbankens räkning behålla något mer af vinsten, än eljest bör ifrågakomma.

Grefve Spens: Då herrar fullmäktige i riksbanken af anförda skäl förklarar det vara önskvärdt, att riksbanken af 1897 års vinst finge bibehålla ungefär lika mycket, som tilldelades banken af vinstmedlen för år 1896, har bankoutskottet icke kunnat underlåta att dervid fästa afseende, och tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Philipson: Jag vet mycket väl, att min röst kommer att förefalla som en ropandes röst i öknen, men jag kan icke

underlåta anhålla, att i dagens protokoll måtte antecknas, det jag för min del icke kunnat gilla de skäl, som från bankofullmäktiges och utskottets sida här i den föreliggande frågan blifvit anförda. Tvärtom är jag öfvertygad om riktigheten af de utaf herr statsrådet och chefen för finansdepartementet anförda skäl, hvilka synas mig tillräckligt talande gent emot de svaga skäl, som framkommit från den andra sidan.

Jag slutar som jag började med, att jag mycket väl vet, att ett yrkande mot ett enigt bankoutskott icke kan hafva någon verkan i kammaren, men då jag omöjligen kan dela de åsikter, som uttryckts i utskottets betänkande och här uttalats af två föregående talare, så anhåller jag att få yrka, det kammaren ville, med afslag å utskottets hemställan, bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Grefve Hamilton: Jag hemställer till den siste ärade talaren, huruvida han, om han sutte i bankoutskottet, verkligen skulle våga att föreslå en minskning i den vinstdel, som bankofullmäktige önska få bibehålla hos riksbanken. Naturligt är ju, att, då en så viktig fråga som denna kommer till utskottet, detta remitterar frågan till fullmäktige. Och utskottet skulle sedan möjligen kunna föreslå en ökning af den vinstdel, som, enligt fullmäktiges förslag, bör läggas till riksbanken, men sannerligen jag tror, att utskottet någonsin skulle våga att minska denna vinstdel.

Mig förefaller det ock, som om bankofullmäktige haft skäl för sitt uttalande. De hafva framhållit, att de medel, som anslagits till afbetalningslånefonden samt till kreditivrörelsen, på grund af föregående års riksdagsbeslut betydligt ökats. Den föregående talaren vet ock lika väl som jag, att nämnda slags bankrörelse står helt och hållet utanför en centralbanks verksamhet, hvarför särskilda fonder behöfvas för bedrivande af denna verksamhet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den föredragna punkten hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Om användande af bankovinsten för 1897.
(Forts.)

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 9 och 11 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 5, med anledning af väckta motioner om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.* Föredrogs å nyo lagutskottets den 9 och 11 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 37, i anledning af väckta motioner angående upphäfvande af fideikommiss.

Herr Dickson: I val emellan den skrifvelse, utskottet föreslagit, och den, som innefattas i herr Hasselrots reservation, skulle jag obetingadt gifva företräde åt den senare. För min del anser jag dock, att de i ämnet väckta motionerna böra i sin helhet afslås, och att således ingen skrifvelse alls bör aflätas.

Det, som här för mig framträder i första rummet, är rättsfrågan.

Familjefideikommissen hafva tillkommit i äldre tider i enlighet med den lagstiftning, som då var gällande, och de synas mig därför böra fortfarande respekteras. Utskottet har visserligen på sid. 12 i betänkandet framhållit, att fideikommissen borde kunna upphävas, så snart det icke finnes något rättssubjekt, som kan motsätta sig detta, och såsom rättssubjekt erkänner utskottet endast nu lefvande personer. Vi kunna emellertid tänka oss, att vid en eller annan tjänst blifvit genom gifva eller testamente fästad förmånen att få åtnjuta inkomsten af en fast egendom. Om man så skulle vilja ändra detta förhållande och endast låta den nuvarande innehafvaren af tjänsten åtnjuta den ifrågavarande förmånen, så skulle man visserligen kunna säga, att ingen nu lefvande person finnes, som har något privaträttsligt anspråk att erhålla tjänsten, och att denna kunde å nyo tillsättas, under vilkor, att innehafvaren skulle afstå från den nämnda inkomsten, samt att man därför mycket väl kan draga in egendomen till staten. Jag tror dock, att detta icke skulle vara rätt och att dylika dispositioner böra respekteras.

Det finnes ock i denna fråga rättssubjekt af annan art att taga i betraktande än dem, utskottet omförmålt, nemligen testators eller donators arfvingar. Om testamente upphäves, återgår den testamenterade egendomen till testators arfvingar. Uppfyllas ej vilkoren vid en gifva, så återgår denna till gifvaren eller hans arfvingar. I förevarande fall skulle det således enligt svensk lag vara fideikommissstiftarnes arfvingar, som skulle dela fideikommissen, men så tänker nu icke utskottet, utan det vill, att fideikommissen skola delas mellan dem, som vid tiden för stiftelsernas upphäfvande äro arfsberättigade till egendomarne. Upphäfvandet framträder emellertid härigenom såsom våld, såsom ett ingripande i rätten.

Jag medgifver visserligen, att, då stiftelser visat sig medföra sociala eller politiska vådor, de måste kunna ändras. Ett sådant fall hafva vi i vår historia, då Gustaf Wasa genomförde den stora reduktionen af klostergodsen. Men förhållandena äro här icke jemförliga. Tiderna äro icke desamma, och fideikommissarierna intaga icke samma ställning som den katolska kyrkan.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

Utskottet har vidare anfört, att fideikommissen blifvit indragna i flera främmande länder. Man finner emellertid vid granskning af förhållandena, att alla dessa indragningar egt rum under politiskt upprörda tider. I Frankrike skedde indragningen år 1849, då landet nyligen genomgått februari-revolutionen, i Nederländerna år 1833 under det krig, som slutade med att Belgien afskilde sig och bildade en egen stat, i Italien år 1865 på den tid, då den nuvarande stora monarkien var under bildning. I Danmark beslöt man år 1849 under dåvarande upprörda tider, att fideikommissen skulle upphävas, men sedan dess har ingenting gjorts för att genomföra upphäfvandet, och fideikommissen existera fortfarande.

Utskottet säger likaledes, att det skulle vara för rättskänslan upprörande, att af flera syskon ett får tillträda en förmögenhet, under det de andra icke få någonting. Utskottet har dock icke tillerkänt detta förhållande synnerligen stor betydelse, då utskottet ansett, att fideikommiss i lös egendom skulle fortfarande få finnas och till och med nya sådana få stiftas. Man kan dock tänka sig, att sådana fideikommiss kunna vara ganska värdefulla, och då torde, om af flera syskon ett ensamt får ett sådant fideikommiss, detta förhållande vara lika upprörande, som om fideikommisset bestode af fast egendom. Jag tror dock icke, att man får fästa sig vid en dylik känlostämning. Alla människor kunna icke vara lika rika, och, äfven hvad arfsrätten angår, så medgifver den nuvarande lagstiftningen en fader att förfoga öfver hälften af sin förmögenhet. Han kan således gifva åt ett barn hälften af förmögenheten utöfver hvad som i laglott skulle tillfalla detta barn af återstoden, under det de öfriga barnen finge nöja sig med att dela resten. Så gör i allmänhet icke en far, ty han älskar alla sina barn lika mycket, men saken är tillåten af lagen. Och vidare, om någon skulle skänka en annans barn en större egendom, icke kan det innebära något för rättskänslan sårande, att detta barns syskon icke få lika mycket. Åt utskottets förevarande skäl kan jag således icke tillerkänna mycken vigt.

Ytterligare säger man, att till följd af fideikommissinstitutionen för stora egendomar hopas på en hand. Jag tror dock icke, att fideikommissen äro af den betydelse, att de i detta afseende kunna anses intaga någon framstående ställning i jemförelse med de stora rörliga förmögenheter, som finnas samlade på andra personers händer.

Det invändes också, att förfoganderätten till fideikommissegendom är begränsad, men häremot finnes ett korrektiv i kongl.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

förordningen den 3 april 1810, som medgifver, att Kongl. Maj:t med högsta domstolen må tillåta in-teckning och bortarrendering af fideikommisssegendom eller modifikation af ett eller annat vilkor, då detsamma icke mera är tillämpligt. Så var ett fideikommiss förenadt med grufdrift, och förbud hade meddelats i fideikommissbrevet mot att bortföra skog från egendomen, men mineralet tog slut, och som skogen då mera icke behöfdes för grufdriften, bortogs i denna ordning förbudet mot skogens bortförande. Den nuvarande lagstiftningen kan således häfva olägenheter, som inträda genom ändrade förhållanden, så att icke behöfver man för denna saks skull upphäfva hela institutionen.

Vidare har framhållits, att fideikommisssegendomarne blifva illa skötta, särskildt under fardagsåren. Jag har dock varit i tillfälle att i olika delar af landet se en mängd fideikommiss, och jag har gjort den erfarenheten, att fideikommissen i allmänhet äro väl vär-dade och skötta egendomar. Jag har funnit, att fideikommissarierna vanligen af sin ställning anse sig manade att väl vårda egendomarne och lemna dem i godt skick till sina efterträdare. Jag har funnit fideikommissen mestadels vara försedda med väl underhållna eller nybyggda hus, med väl häfdad jord, med god och sparad skog. Jag erkänner väl, att ett eller annat fideikommiss må hafva vanvårdats, och särskildt att det under fardagsår händer, att sterbhusdelegare, som stå utom tillträdarens slägt, vidtaga åtgärder, som i ett eller annat afseende äro mindre lämpliga, men detta är icke värre, än som kan hända med hvilka andra egendomar som helst. Det inträffar lätt, att en person, som utfäst sig att betala en hög köpesumma för en egendom, för att anskaffa medel nödgas stycka egendomen och afverka skogen, att han icke kan väl underhålla husen, o. s. v.

Jag är således af den uppfattningen, att fideikommissen böra bibehållas. Förhållandena hos oss äro icke sådana, att saken har någon betydelse för jordbruket. För den, som vill köpa, finnes tillräckligt med jord till salu. Och det har äfven sin fördel med sig, att det finnes fideikommisssegendomar, derigenom att dessa vanligen upplåtas på arrende och således bereda tillfällen till utkomst åt personer, som äro skickliga jordbrukare, men sakna medel att nedlägga på inköp af en egen fastighet. Det har visserligen uppgifvits, att fideikommissen skulle utgöra $\frac{1}{20}$ af all enskild jordbruksfastighet i landet, men jemför man fideikommissen med all fastighet, så utgöra de förra blott $\frac{1}{40}$ eller $\frac{1}{45}$ af det hela.

Jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Boström, Filip: Jag har vid flera föregående tillfällen uttalat den ställning, jag intager till den föreliggande frågan. När jag nu å nyo begärt ordet i denna fråga, är det icke därför, att jag har något nytt att tillägga till hvad jag förut an-fört, utan endast för att till dagens protokoll få antecknad, att jag

icke funnit omständigheterna beträffande fideikommissinstitutionen, särskildt sådana de visat sig under de sista åren, vara af beskaffenhet att utgöra anledning för mig att byta åsigt i frågan.

Jag gifver den föregående ärade talaren fullt rätt i att de större fideikommissen, hvilka han särskildt berörde, i allmänhet äro utmärkt väl skötta, men det är i detta fall samma förhållande med fideikommissjord som med enskild jord. Somliga enskilda egendomar äro väl, andra illa skötta, och så är det äfven med fideikommissen. På samma gång jag sålunda erkänner, att de större fideikommissen i allmänhet skötas väl, måste jag, med den icke obetydliga erfarenhet, jag eger i dessa frågor, bestämdt förklara, att så icke är förhållandet med afseende på de medelstora och de små. Och detta är ganska naturligt. Om man tänker sig den persons ställning, hvilken får mottaga ett medelstort eller litet fideikommiss, som förut häftar för in-tecknad gäld, så finner man, att de utgifter, som en sådan person har att vidkännas för egendomens skötande och betalningen af räntan å in-teckningarna, oftast äro så betungande, att de komma att försvåra hans verksamhet under hela hans lifstid. Han kan icke på samma sätt som andra fastighetsegare skaffa sig medel genom att taga nya in-teckningar, utan han måste mot namnsäkerhet upplåna rörelsekapital, hvad som erfordras till anskaffande af inventarier m. m. dylikt till egendomens drift, och vi veta, att den ränta, man får erlagga för sådana lån, är vida högre än den, mot hvilken man under nuvarande förhållanden kan på andra vilkor erhålla lån.

Jag tror således, att, hvad de medelstora och små egendomarne angår, fideikommissinstitutionen är en verklig tunga.

Långt ifrån att en sådan fideikommissarie kan upprätthålla institutionens idé att vara ett stöd för familjen, kan det lätt hända — något, som för öfrigt redan har inträffat — att dennes syskon, hvilka ej fått emottaga något arf, gemensamt fått stödja den ende arftagaren.

I denna fråga finnes emellertid en annan sak att beakta, ehuru den i allmänhet icke tillräckligt betonas, och den är, att hela fideikommissinstitutionen strider mot det allmänna rättsmedvetandet. De förhållanden, som i afseende å lagstiftning och samhällsskick förefunnos, då fideikommissen inrättades, äro så vidt skilda från de nuvarande, att de ej kunna med hvarandra jämföras. Säkert är, att det allmänt anses orättvist, att de barn, som födas af en fideikommissarie, icke få åtnjuta samma arfsrätt som alla andra barn, och jag är öfvertygad om att en ändring, särskildt i den riktning, som herrar Hasselrot och Andersson föreslagit, icke kan annat än verka välgörande. För min del skulle jag visserligen icke hafva något emot att vara med om en skrifvelse, sådan som utskottet föreslagit, men då jag väl känner den stämning, som i denna fråga råder i kammaren, anser jag

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.* lämpligare att ansluta mig till den nämnda reservationen, till
hvilken jag således får yrka bifall.

(Forts.)

Herr Nordenfalk: Efter den siste talarens yrkande föreligga här två skrifvelseförslag, det ena något mer rakt på sak gående, det andra mera försiktigt och mjukt affattadt, men båda utgående från uppfattningen om angelägenheten af en lagstiftningsåtgärd för att få slut på de återstående familjefideikommissen i fast egendom. Hufvudfrågan är därför, huruvida den uppfattningen har giltigt skäl för sig, och jag tillåter mig att i denna fråga, äfven jag, uttala några reflexioner.

Innehållet af 1686 års ofta åberopade testamentsstadga är allmänt känt. Den tillkom för att råda bot för de olägenheter, som uppstått till följd af de olika tolkningar, som gjort sig gällande i afseende på allt, som testamentsrätten rörde. Denna stadga medgaf, eller, kanske rättare, sanktionerade en redan existerande uppfattning, att testator egde stadga en särskild från allmänna lagens bestämmelser afvikande framtida succession för viss egendom, och det icke blott, såsom man ofta framhållit, »till familjens heder och conservation», utan äfven till andra ändamål, hvarför också en del fideikommiss-testamenten visa, att ändamålet varit något helt annat än att med detsamma lemna ett stöd åt testators familj genom bibehållande af dess jordegendom. Våra fideikommiss hafva således alls ingenting att göra med privilegiesystemet. De äro helt enkelt vanliga testamenten. Här i landet kan derför bondgården vara fideikommiss, under det slottet bredvid går ur hand i hand i köp och salu såsom annan jord. Staten har också låtit sig angeläget vara att behandla dessa testamenten såsom hvarje annat testamente, och man kan säga, att ännu i dag är det icke konstateradt, hvilka gårdar i Sverige äro fideikommiss och hvilka icke äro det. Det är känt, att länsstyrelsernas berättelser innehålla uppgifter i sådant afseende, men dessa måste naturligtvis uppfattas så, att de angå de gårdar, som *anses* vara fideikommiss, ty någon pröfning, hvarpå detta anspråk nvilas, har icke föregått och kan öfver hufvud icke ega rum annat än på privat initiativ inför domstol, då en fideikommissarie gör konkurs eller hans arfvingar råka i delo och vilja skifta egendom. Då händer också, att domstolen, som pröfvar detta testamente såsom hvarje annat, förklarar, att denna egendom aldrig varit fideikommiss, lika litet som den är det. Dessa förhållanden äro ju kända, men det skadar icke att erinra om desamma, emedan af dem tydligt framgår naturen af denna institution. — Nu emellertid, oaktadt den lätthet, hvar och en hade att göra dylika stiftelser, — de kunde göras af såväl stormän som den ringe, af lekman och lärd — vunno de jemförelsevis icke stor utbredning här i landet, till dess 1810 års förordning kom och afklippte rätten att göra fideikommiss. Men icke föll det någon med dåvarande vakna

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

rättsmedvetande in att gifva retroaktiv verkan åt en sådan lag, och det oakadt den då lefvande generationen visserligen icke var rädd att se omhvälfningar i ögonen. Den hade varit med om, hade i hvarje fall liflig erinran om 1772, 1789 och 1809.

Det ligger under sådana förhållanden nära till hands att fråga: hvad hafva vi, hvad hafva väl Kongl. Maj:t och Riksdagen att göra med dessa enskilda testamenten? Frågan om fideikommissens nytta eller skadlighet är afgjord för 88 år sedan och för öfrigt på ett sätt, som vi, som nu lefva, icke lära hafva något att invända emot. För att ställa frågan på klar fot stadgades derjemte, att Kongl. Maj:t med högsta domstolen skulle vid kollisionfall ega meddela bestämmelser om dessa testamentens rätta förståelse och bästa tillämpning. Allt synes därför vara med förutseende ordnad för dessa angelägenheters gilla gång. Och man förstår så väl den fråga, som man ofta hör framkastas af den allmänhet, som icke ligger i politiken, den frågan nemligen, hvarför bråkas det med fideikommissen? Ingen främmande har skada af dem. De dö så småningom bort af sig sjelfva genom krafter, som ingen kan hejda. Har man icke viktigare saker att sysselsätta sig med, så att fideikommissen få lefva och dö huru de kunna? — Två motionärer och lagutskottet hafva åtagit sig att gifva svar på dessa frågor, och svaret är i korthet, att Sveriges väl fordrar, att de återstående fideikommissen lysas i bann. Det är lätt att kasta fram påståenden. Svårigheterna komma först, när man skall prestera bevisningen och sammanlänka Sveriges väl med tillvaron eller icke tillvaron af de återstående fideikommissen. Utskottet har emellertid gjort hvad det kunnat och till att börja med gifvit ifrågavarande motioner om fideikommissens upphäfvande den pondus, som medföljer många anor. Utskottet har räknat, att dylika motioner varit före åtta gånger, men jag tror, att utskottet gerna kunde hafva lagt en eller annan ana till, ty frågan är en gammal bekant från länge sedan hänsynna dagar, från de fyra riksståndens tider, då den användes för att irritera det första ståndets känslor. Nu äro visserligen anor förträffliga och respektabelt att hafva; men det är med åsigt som med personligheter, det är dock viktigare att de hafva något värde i och för sig sjelfva, och skulle det befinnas, att så icke är förhållandet med skälen för fideikommissens afskaffande, är jag öfvertygad, att det går med motionerna derom som med släkter, hvilkas descendenter led efter led till intet duga; de falla så småningom ned och dö bort af sig sjelfva.

För att bringa upp frågan till en statsangelägenhet har man måst taga hvarje skäl till godo, som erbjuder sig. En motionär påstår, att han har den öfvertygelsen, att fideikommissinstitutionen är skadlig i politiskt afseende, men han har icke gifvit någon ledtråd för att en med vanligt förstånd begåfvad person skall kunna intränga i den tankegång, på grund af hvilken han anser,

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

att våra nuvarande fideikommissarier hafva haft ett olyckligt inflytande på Sveriges politik; och skulle också ett skarpare öga än mitt, ett öga skärpt genom jagt på fideikommissvillebråd, kunna upptäcka något sådant fall, står man lika fullt der, då man icke lär kunna bevisa, att orsaken till detta olyckliga inflytande varit, icke mannens personliga egenskaper eller brist på sådana, utan den omständigheten, att han någonstädes i en landsort har ett stycke jord under fideikommissrätt. Jag tror man kan lemna den ärade motionären i fred med sin öfvertygelse derutinnan.

Man talar om faran af de stora egendomskomplexerna. Men hvar man vet, att det finnes små fideikommiss, så små, att de knappt föda de familjer, som innehafva dem; det finnes något större, det finnes medelstora och några få stora fideikommiss. Hur kan man då använda ett dylikt skäl, och det helst i ett land och på en tid, då hvilken som helst som har pengar kan sammanbringa jordkomplexer, mycket större än något fideikommiss, och på dem bygga mycket vackrare slott än som finnes på någon fideikommisssegendom? — Man säger, att fideikommissen äro illa skötta. Jag bryr mig icke om att undersöka, huruvida de i afseende på skötseln stå öfver eller under medelnivån, ty hvilket skäl är detta? I hvilken belägenhet skulle vi, mine herrar, litet hvar befinna oss, om man kunde taga från oss våra egendomar eller rubba den rätt, i kraft af hvilken vi besitta dem, allenast af det skälet, att de icke stå på höjden af tidens kultur? Jag vet icke, huru många af denna kammares ledamöter, de der äro jordegare, i så fall finge behålla sina egendomar, men jag får uppriktigt bekänna, att jag skulle hysa farhåga för min, ehuru jag söker vårda den så godt jag kan. Rättskänslan uppröres, säger man, deröfver, att ett barn får mer än de andra. Hvarför tiger då rättskänslan i de tusende fall, då föräldrar med full rätt, sådan lagen nu gifver dem, testamenterar till ett barn halfva förmögenheten och låter den öfriga barnskaran nöja sig med den andra hälften, hvarigenom en blir förmögen men de andra icke? Detta är en tendens, gemensam för hela den jordbrukande befolkningen, och hvilar på den af en del förkättrade, af andra aktade känslan, att det icke är nyttigt, att jorden för hvarje arflåtares död utbjudes på offentlig auktion. — Man söker äfven ett stöd i den omständighet, att det skall finnas fideikommissarier, som sjelfva önska fideikommissrättens upphörande. Jag är öfvertygad, att de göra det i bästa tro. Men huru ställer sig i sjelfva verket saken? Jo så, att de hafva mottagit en egendom på vissa vilkor, och så önska de att blifva af med vilkoren och få behålla egendomen ändå. Detta är en mycket menskelig åstundan och skulle kanske i lika belägenhet uppstå hos litet hvar af oss, i hvilkas familjer aldrig något fideikommiss funnits eller, menskligt att döma, någonsin kommer; men från en dylik önskan är det lång väg till anspråket på statens medverkan till en dylik

evolution, som endast skulle gagna några enskilda personer, ett anspråk som mig synes väl fordringsfullt. Jag har dermed icke sagt, att fideikommissarierna hafva det väl stäldt, tvärtom. Men orsaken dertill är hufvudsakligen den, att statsmagtarna på senare tider tyckas hafva ansett fideikommissen såsom en skatte-källa, ur hvilken man kan ösa ofta och djupt. Såsom bekant, utgår skatten för fideikommiss, som öfvergå till annan person, utom de närmaste lederna, med 6 % af egendomens taxeringsvärde, och dertill kommer, om jag mins rätt, i stämpelsafgift 60 öre per 100 kr. af egendomens värde. Alltså $6\frac{6}{10}$ procent. Man kan ju utan fara för öfverdrift säga, att detta utgör 2 års netto-reveny ur egendomen. Om nu 4 à 5 fideikommissarier dö efter hvarandra på kort tid, och lagen tillämpas så, att för hvar och en af dem skall utkrävas skatt, äfven om de icke hunnit tillträda fideikommisset, finner hvar och en, att detta blir en förkrossande skatt, som i många fall kan bringa fattigdom och nöd, och jag tror att en eventuel fideikommissarie numera bör se sig för, om han bör mottaga fideikommisset eller afsäga sig detsamma. Vill man råda bot för detta förhållande och modifiera skattelagstiftningen i detta hänseende, skall icke jag vara den, som säger, att sådant strider mot rättvisan.

Lagutskottet har icke kunnat vara okänsligt för den anmärkningen, att en åtgärd, sådan som den i skrifvelseförslagen åsyftade, skulle stå i strid med den i hela den civiliserade världen giltiga rättsregeln, att civillagar icke kunna hafva retroaktiv kraft, och i det afseendet sagt bland annat, att man icke behöfver frukta någon rättskränkning, om nu lefvande skyddas, då den allmänna principen för tillvaron af rätt uppställer krafvet på ett rättssubjekt såsom vilkor härför. Detta synes vilja säga, att om man timmen före ett barns födelse toge den egendom, som t. ex. farföräldrarna ställt till 3:e mans disposition för att öfverlemnas till barnet vid dess födelse, så vore deremot ingenting att invända. Jag öfverlemnar emellertid åt de herrar, som äro mera hemma än jag i dessa juridiska finesser, att närmare diskutera denna utskottets sats.

Men i sammanhang härmed kan jag icke gå förbi ett utskottets yttrande, som ännu en gång visar, att tvenne personer kunna tolka en lag i diametralt motsatt rigtning och båda dock tycka lagen vara klar. Lagutskottet har nemligen åberopat den 1810 års förordning, som tillerkänner Kongl. Maj:t med högsta domstolen rätt att i vissa fall, som icke äro rättsfrågor, meddela bestämmelser såsom stöd för den åsigten, att lagstiftningen redan rubbat grunderna för bestående fideikommissstiftelser. Det tillägges väl »i viss mån», men dock rubbat. Nu innehåller denna förordning, att denna Kongl. Maj:ts rätt afses *ämnen rörande fideikommissers rätta mening och bästa tillämpning*. Det är lätt att finna exempel på sådana ämnen. Redan 1810 års lagstiftare

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

insågo, hvad vi hafva oss mer än väl bekant, att en jordegendom icke kan skötas utan kapital. Fideikommissinnehafvaren får därför tillstånd skaffa sig sådant mot vilkor af afbetalning deraf på viss tid af egendomens reventy. Ett annat testamente innehåller förbud för skogshygge för annat än eget behof, på det egendomens skogar skola bevaras. Nu mera har man kommit till insigt om att ett säkert sätt att förstöra skogen är att aldrig eller allt för litet hugga i den. Fideikommissarien får tillstånd att hugga bort allt gammalt och ruttet och sådant som hindrar återväxt mot skyldighet att åter kultivera marken. Är detta att rubba grunderna för fideikommissets bestånd, eller ej snarare att möjliggöra fideikommissets bestånd under skiftande tidsförhållanden? Jag öfverlemnar åt kammarens ärade ledamöter att bedöma, hvilkendera af dessa tolkningar det är, som härvidlag är den rigtiga.

I öfrigt, med fullt erkännande af de kunskaper, det nit och den insigt, med hvilka ärenden behandlas i lagutskottet, kan jag dock icke dölja, att den frågan tränger sig på mig: hafva de herrar, som deltagit i detta betänkande, verkligen satt sig in i följderna af den åtgärd, som här åsyftas? Man har genom en sådan tagit en viss klass af enskilda testamenten och handskats med dem efter omständigheterna. Hvarför skulle man icke fortskrida på den inslagna vägen? Man kunde ju börja med akademiernas, kyrkornas, skolornas och andra dylika anstalters egendommar. Dessa ega millioner, och på grund icke af hundra utan säkerligen af tusentals olika testamentariska dispositioner, och det är nog säkert, att det icke finnes ett enda af dessa testamenten, hvori det icke förekommer någon bestämmelse, med hvilken man kunde söka sak; och lika säkert är, att de skäl, som äro använda här, nog skulle kunna användas då. De ärade herrar, som deltagit i detta betänkande, skulle icke hafva rätt att beklaga sig öfver, om de uppfordrades att medverka till en dylik rafistulation, ty den kunde ske på hufvudsakligen alldeles enahanda skäl, som användas mot fideikommissen eller, rättare sagdt, på mycket bättre skäl, ty det allmänna skulle sannolikt i detta fall kunna hafva någon ekonomisk fördel af ändring i en eller annan bestämmelse. I alla tider och hos alla folk, som gjort anspråk på någon kultur, har det räknats såsom ett plus, såsom en tillökning i en fri mans ställning, hans värdighet, hans kraft, att kunna göra sin vilja gällande efter döden inom omfånget af gällande lag. Men det är gifvet, att denna rätt är af intet värde, derest icke staten med skrupulös noggranhet respekterar den. Tag bort förtroendet till statens lojalitet i detta afseende, och man har i samma andedrag tagit bort tanken på testamenten till offentliga ändamål för att ej nämna donationer till enskilde. Det är ur den synpunkten, som jag anser så betänkligt att begå denna våldshandling mot de testamenten, som innefatta fidei-

kommiss, och — till hvilket ändamål? Tala icke om »sambällets sunda utveckling» och »statens väl» och dylikt. Staten har intet intresse af om några spridda gårdar besittas under fideikommissrätt eller icke, och Sverige har dess bättre en både sund och stark utveckling, oaktadt den tyngd fideikommissen förmenas medföra för detsamma. Statsverket skulle till och med kunna sägas hafva förlust derigenom, att fideikommisssegendarne ofta öfvergå till aflägsna manliga släktingar och då få vidkännas större afgifter, än om de, beröfvade sin fideikommissnatur, ginge i arf till döttrar. De som varit med om gällande skattelagstiftning och på samma gång yrka på fideikommissens afskaffande, hafva därför just ej gifvit bevis på förutseende, då de sålunda skaffat statsverket ett intresse i fideikommissrättens bibehållande, som det förut icke egt. Jag ber om ursäkt, om denna så att säga ekonomiska konsideration synes mesquin, obetydlig gent emot de höga, rättsliga och moraliska skäl, som tala emot de föreslagna åtgärderna; men den har fått rum för fullständighetens skull och på det att förslagen, om de, såsom jag hoppas, falla, må vara omgifna af den krans epitet, dem rätteligen tillkomma. Jag har försökt visa, att de åsyftade åtgärderna vore rättsvidriga, till sina följder betänkliga och — kunna vara förlustbringande.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

Måhända skulle motionären, och kanske äfven några af lagutskottets ledamöter, härvid vilja säga, att allt detta kan vara godt och väl, men att det alltid återstår något, som ock är i motionerna särskildt påpekadt: dessa framställningar äro populära! Jag lemnar derhän, huruvida så är förhållandet, och hvad vigt ett sådant argument kan ega. Men det vill jag säga, att svenska folkets allmänna mening, för hvilken äfven jag hyser stor respekt, den är nog den, att lag och rätt böra råda i landet, att ingen bör kränkas i de rättigheter, som lagen gifver honom anspråk på. I det fallet är, såsom bekant, vårt folk ytterst ömtåligt; och ställes frågan så upp, att det tillspordes, huruvida det är tillbörligt, rätt och klokt af staten att bryta högtidligt ingångna förpligtelser till aflidna — utan att den ens dertill vore uppfordrad af något afseende å sina lifsintressen — skulle svaret blifva ett allmänt nej, och det lika visst som att samma svar skulle falla på den frågan, huruvida det är tillbörligt af enskild person att af hvilken anledning som helst bryta sitt hedersord till död man.

Herr greve och talman, det är klart, att jag efter detta yrkar afslag på såväl utskottets betänkande som reservationen.

Herr Björnstjerna: Jag måste instämma deruti, att så väl motionärerna som utskottet varit särdeles frikostiga på stora och klingande fraser för att stödja sina påståenden. Så går man i allmänhet till väga, då verkliga skäl icke finnas att anföra; man

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

påstår, att just det man önskar redan är bevisadt och i öfverensstämmelse med den allmänna rättskänslan. Den ene af motionärerna förklarar, att fideikommissinstitutionen snarare motverkade än befrämjade landets kultivering samt medförde en mängd påtagliga missförhållanden, som stode i uppenbar strid mot det nutida rättsmedvetandet, den andre förklarar, att den i politiskt, socialt och nationalekonomiskt afseende vore skadlig samt saknade stöd i det allmänna rättsmedvetandet. Utskottet upprepar ungefär detsamma. Till stöd för sina påståenden har utskottet kunnat åberopa intet mindre än 1810 års skrivelse från Rikens Ständer, hvori det heter, att det skulle lända till fäderneslandets heder, om, sedan de mest hyfsade nationer redan upphävt dessa lemlingar eller nya telningar af feodalismen, svear och göther, som aldrig varit af främmande nationer med våld tvungne till sådana inrättningar, icke vore de siste att förekomma ytterligare härmningar deraf. Det låter något! Det är ju glädjande, att svear och göther aldrig varit med våld tvungne att införa liknande inrättningar. Deraf framgår, att de blifvit fullkomligt frivilligt införda i Sverige. Dessa Europas mest hyfsade nationer, hvilkas exempel åberopas, voro Frankrike jemte flere af dess dåvarande lydländer, som efter franska revolutionen afskaffade fideikommissinrättningen, hvilken dock kort tid, sedan Rikens Ständer skrifvit detta om de »mest hyfsade nationer», af samma nationer återinfördes och sedan qvarstod, till dess nya revolutionära förhållanden uppstodo. Utskottet åberopar och angifver, huru familjefideikommissen i andra länder blifvit upphäfd. I Frankrike afskaffades de 1849 efter februarirevolutionen, i Nederländerna genom lagen af den 1 oktoker 1833 efter den revolution, som lösslet Belgien från Holland, och uti Italien genom lag den 30 november 1865 efter de omstörtningar, som medförde Italiens enhet. I Danmark upptogs i 1849 års grundlag, när enväldet afskaffades och en liberal konstitution antogs, stadgandet, att fideikommiss för framtiden ej finge upprättas, hvarjemte genom lag närmare skulle ordnas, huru de bestående skulle öfvergå till fri egendom. Det är nu nära 50 år sedan den dag, då detta bestämdes, men någon åtgärd för fideikommissens afskaffande har ännu icke vidtagits; tvärtom äro dessa i Danmark i full blomstring under skydd af den förträffliga inrättning, vi sakna, en förmyndarekammare, inför hvilken fideikommissarierna äro skyldige redogöra angående värden af såväl fast fideikommisssegendom som af de der mycket vanliga fideikommisskapitalen. När denna förmyndarekammare finner en fideikommissarie förskingra honom anförtrodd egendom, sättes han helt simpelt under förmyndarekammaren, som tager fideikommiss-egendomen om hand. Hade vi en sådan här, skulle våra fideikommiss befinna sig på mycket bättre ekonomisk fot än de nu göra. Jag skall bedja få komplettera utskottets uppgifter angående den utländska lagstiftningen i detta afsende. Det finnes ett

annat land, som äfven ligger oss mycket nära, Preussen. Äfven der infördes under revolutionära förhållanden, år 1850, i landets grundlag, att fideikommissen skulle afskaffas. Redan två år der-efter upphäfdes genom en annan lag detta beslut, och följden har varit, att enligt uppgifter, som funnits meddelade i tidningarna, utgöra fideikommissen i Preussen 6 procent af hela konungarikets areal. Inemot $\frac{2}{3}$ af fideikommissen hafva upprättats under andra hälften af nuvarande århundrade. Således, efter det bestämmelsen om fideikommissens upphäfvande inföt i preussiska grundlagen, hafva nära hälften af nu inom nämnda land befintliga fideikommiss stiftats, och dylika fortfara alltjemt att upprättas. Huru kan man nu, såsom utskottet, påstå det vara bevisadt, att denna institutions afskaffande skulle medföra väsentliga fördelar i politiskt, socialt och nationalekonomiskt hänseende, att det vore stridande mot det allmänna rättsmedvetandet att längre bibehålla densamma, då andra länder, som ligga oss närmast och tillhöra med oss mest befryndade nationer, oaktadt de under revolutionära tider i en hastig vändning för 50 år sedan afskaffat fideikommissen, likväl hafva dessa fortfarande bestående och fortfarande, såsom i Preussen, tillåta deras inrättande? Jag inser mycket väl, att många fideikommissarier skulle med glädje se fideikommissrätten upphäfd och tillåtelse för dem sjelfva gifven att öfverlemna fideikommissen såsom arfvejord till delning mellan deras barn. Detta är en mycket naturlig känsla, och det är detta, som många tycka vara berättigadt. De böra dock besinna, att ifall icke fideikommissrätten funnits, hade denna egendom, som frågan nu gäller, säkerligen för länge sedan varit styckad mellan arfvingar i äldre leder och förmodligen varit ur släktens hand. Den nuvarande fideikommissarien hade nu måhända stått der såsom en fattig man, och de yngre barnen, hvilkas talan utskottet för, hade icke haft den stora fördel af fideikommissen, som nu för dem kan påräknas deraf. Deras fader kan bekosta dem en god uppfostran och måhända äfven samla något för att lemna dem i arf; de böra sedermera hos sin broder kunna finna understöd och möjligen äfven ett hem. För min del ser jag med glädje, att åtminstone några af våra gamla historiska släkter, tack vare inom dem befintliga fideikommiss, kunna innehafva en oberoende ställning, och jag skulle högeligen beklaga, om dessa komme att skingras och delas. Det vore långt ifrån en handling af rättvisa och billighet att förvandla fideikommissen till arfvejord; det vore ett uppenbart våld, det vore ett öfverflyttande af eganderätten till andra från den, som lagligen dertill vore berättigad. Sådant har, så vidt utskottet visat och jag sjelf kunnat finna, aldrig skett i andra länder, utom under revolutionära tider och i sammanhang med antagandet af demokratiska författningar. Men jag hoppas, att sådant icke måtte komma i fråga hos oss under våra lugna tider och i vårt lagbundna samhälle. Hvad herr Hasselrots

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

reservation beträffar, är den mycket moderatere; det kan ju mycket väl hända, att man, på sätt han tänkt sig, genom öfverenskommelser inom vederbörande slägt kunde komma till en delning af vissa fideikommiss. Men sådant blefve i alla händelser undantagsfall; åtminstone komme ett mycket stort antal fideikommiss att qvarstå. Någon fördel torde därför icke vara att vinna af reservationens bifallande, utan förenar jag mig med den förste och tredje talaren i deras yrkande om afslag å såväl utskottets betänkande som å reservationen.

Herr Pettersson, Carl: I en till kammarens ledamöter i dag utdelad broschyr angående de svenska familjefideikommissen tillkännagifver författaren strax i början, att han »hvarken vore af adlig börd eller hade någon utsigt att blifva innehafvare af fideikommiss eller eljest kunde vinna någon fördel för egen räkning af fideikommissinstitutionens bibehållande i vårt land». Allt detta kan jag till alla delar underskrifva för min egen del och vågar påstå, att jag är fullkomligt opartisk uti frågan. Jag vill således, efter den förmåga jag har, skärskåda densamma från rättens och lagens synpunkt.

En föregående talare sade, att denna institution strider emot det allmänna rättsmedvetandet. Jag skulle vilja gifva honom rätt, så vida det vore fråga om införandet och upprättandet af familjefideikommiss, men så är det icke, utan om bibehållandet af gamla, och jag får då säga, att det snarare skulle uppröra rättsmedvetandet, om man bifölle lagutskottets förslag. Betraktas saken från rättslig synpunkt, må det medgifvas, att institutioner, så fast beseglade, som den ifrågavarande, icke annat än på de mest giltiga skäl kunna rödjäs ur vägen, och rödjäs de undan, så kommer mycket annat att följa med; jag beder att till belysning häraf få ur den lilla broschyren meddela ännu ett utdrag, der det heter: »Skulle man ej vidare respektera de bestämmelser, som århundraden igenom blifvit gjorda af enskilda medborgare, i ändamål att deras ofta nog med mycken sträfvan förvärfvade egendom för framtiden skulle tjena till deras egen slägts uppehållande, så funnes ju heller ingen anledning till att helighålla *de* dispositioner, som ganska ofta af samma personer i samma testamentshandling, som innehåller fideikommissbestämmelserna, äro gjorda till förmån för andra stiftelser, såsom kyrkor, hospital, stipendier och barmhertighetsinrättningar. Skulle ej det ena slaget af stiftelser vara heligt inför lagstiftningen, hvarför skulle då det andra vara det?» Men det är ju icke blott fideikommiss, som bestå af stora possessioner; aktiebolag ha egendomar, som omfatta hela socknar. Skulle nu familjefideikommissen upphävas, så blefve väl nästa steg ett försök att på något sätt komma åt sistnämnda egendomar, och det lär icke stanna dermed, om man beträder den nu föreslagna vägen. I det landskap jag tillhör finnas, efter

besparingsskogars försäljning, stora fonder, uppgående till milliontals kronor; hvar finnes säkerhet, att de få vara i fred, om man upphäfver stiftelser, som efter alla laga former blifvit stadfästa? Jag anser det sålunda ur rättslig synpunkt vara ett mycket vågadt och farligt steg, om Riksdagen bifölle, hvad lagutskottet här föreslagit.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

Beträffande frågans nationalekonomiska sida, hafva fideikommisssegendomarnes skötsel af den ene motionären erhållit de allra bästa vitsord. Motionären säger: »Han ville visst icke förneka de faktiska förhållanden, att ett stort antal fideikommisssegendomar vore väl häfdade, att bland dem äfven funnes flera, som sköttes på ett mönstergilt sätt, samt att fideikommissen, såsom merendels belägna i våra bördigare landsdelar och omfattande stora jordarealer, hade goda förutsättningar att gifva större afkastningar än sådana mindre hemmansdelar, hvilkas egare icke mäktade att draga fördel af nutidens många arbetsbesparande maskiner och öfriga hjälpmedel.»

Jag har äfven af personer, som känna till förhållandena, hört meddelas, att såväl i afseende på agrikultur som äfven beträffande skogsvården framstå fideikommisssegendomarne såsom mönster. Då för några år sedan en dylik motion var framme, åberopades för institutionens afskaffande, att dermed möjlighet bereddades för mindre bemedlade att anskaffa sig egna jordbruk. Detta har en af motionärerna berört, men med mycket len hand, hvarför man väl får antaga, att det ifrågavarande behovet icke vore så stort.

Den ömtåligaste punkten i denna fråga och sannolikt den, som förskaffat motionärernas förslag de flesta anhängare, är dock familjeförhållandena, hänsyn till arfvingarna. Men har icke senare tidens lagstiftning härvidlag, såsom den förste talaren antydde, gått reaktionärt till väga och slagit in på en likadan bana, som de förkättrade fideikommissstiftelserna, i det att en far nu kan med full laglig rätt genom testamente begåfva det ena barnet med dubbel arfvedel mot det andra? Hvad lagutskottet från denna synpunkt anfört såsom bevekande skäl att öfvergifva tanken på fideikommissens bibehållande, torde därför icke hålla streck.

Slutligen vågar jag påstå, att lagutskottet icke varit lyckligt, då det åberopat sig på förhållandena i andra länder, ty, såsom redan påpekats, hafva förändringar på detta område vidtagits under och efter revolutionära omhvälfningar, men att vi skulle hemta våra förebilder från sådana förhållanden, vill nog icke lagutskottet; ty i hvarje revolution få lag och rätt maka åt sig. På dessa skäl får jag, herr grefve och talman, yrka afslag på lagutskottets hemställan.

Herr von Ehrenheim: Då en ledamot af denna kammare, hvars röst här alltid hörts med synnerligt nöje, men hvars ställ-

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

ning för närvarande torde göras honom obenägen att yttra sig i en fråga, sådan som denna, vid 1894 års riksdag uttalade sig i det nu föreliggande ämnet, fäste han kammarens uppmärksamhet derpå, att man icke borde gifva en lagstiftning retroaktiv verkan. En sådan verkan, gifven åt civillag, vore alltid oriktig, så vida icke sådana samfundsförhållanden förekomme, som utgjorde tillräcklig anledning för lagstiftaren att afvika från den i allmänhet rätta grundsatsen. Jag är fortfarande af denna uppfattning i fråga om fideikommissen. Upprättade, som de äro, med stöd af den lagstiftning, som gälde, då de stiftades, böra de icke genom en senare lagstiftning upphävas, så vida icke synnerligen starka skäl för en sådan åtgärd kunna anföras. Att sådant icke är förhållandet nu är åtminstone min öfvertygelse.

Jag skall då börja med det skäl, som för mig, om det vore giltigt, skulle hafva den största betydelsen, eller att fideikommissinstitutionen strider mot det allmänna rättsmedvetandet, derigenom att en egendom, som tillhör en familjefader, skulle tillfalla ett af barnen, utan att de andra deri finge någon del. Men att anse detta i fråga om fideikommissen strida emot det allmänna rättsmedvetandet beror helt och hållet på en missuppfattning, ty fideikommisset finnes i familjen endast därför, att det är ett fideikommiss, endast därför att detsamma på grund af testamenteriskt förordnande gått oförändradt från led till led, och man kan väl icke påstå, att de öfriga barnen skulle hafva större fördel, om fideikommisset icke funnes, än nu, då det finnes der med alla förmåner det erbjuder familjefadern i fråga om barnens uppfostran och försörjning.

Jag vill icke inlåta mig på frågan, huruvida fideikommissen skötas väl eller icke. Jag anser, att den ärade talaren från Halland i detta fall fullständigt påvisat, att denna fråga är mycket för kinkig att inlåta sig på såsom grund för någon lagstiftningsåtgärd.

Det andra skälet, som skulle kunna åberopas mot fideikommissen var det nationalekonomiska, det, att en del af den svenska jorden vore bunden och undantagen från det fria utbytet. Det skälet kunde ju också hafva sin giltighet, om icke genom 1810 års lag fideikommissstiftandet hade upphört, och följaktligen den jord, som ligger under fideikommissrätt, vore inskränkt till hvad då fans. Den beräknas efter taxeringsvärdet till $\frac{1}{20}$ af den svenska jorden, men att detta förhållande icke har någon betydelse för möjligheten att i vårt land skaffa sig en jordtorfva, det har till och med motionären erkänt, då han säger, att det nu icke finnes andra olägenheter från denna synpunkt än att, om möjligen någon del af en fideikommissegendom skulle behövas för något ändamål, den icke kan förvärfvas på annat sätt än genom egoutbyte. För min del anser jag, att detta skäl icke har någon sådan giltighet, att derpå bör grundas en så farlig,

jag vågar säga, en så våldsam åtgärd, som den lagutskottets majoritet tillstyrkt.

Hvad åter beträffar det af den ärade reservanten framställda förslaget, så ifrågasätter jag visst icke annat än att det är afgifvet af den ärligaste öfvertygelse och i den bästa afsigt, men alla sådana kringgående rörelser tror jag den, som står på försvarets sida, väl bör akta sig för, ty vi veta icke, hvart det i sin utveckling sedermera kan leda; äfvenledes är det en ganska obestämd utväg för fideikommissens upplösning, som reservanten anvisat.

För att nu återgå till det allmänna rättsmedvetandet, så frågar jag, om detta medvetande kan anse sig tillfredsstäldt deraf, att den siste fideikommissariens barn eller arfvingar blifva de, som dela fideikommisset, sedan det genom sin egenskap af fideikommiss, generation efter generation bevarats och bevarats odeladt. Jag anser därför för min del det vara det för kammaren ojemförligt tryggaste att afslå såväl utskottets som reservantens förslag.

Herr Hasselrot: Då jag nu tillåter mig att för kammaren förorda det förslag till skrifvelse, som innefattas i min reservation, anhåller jag till en början att få fästa kammarens uppmärksamhet på skiljaktigheten mellan denna reservation och utskottets förslag. I det senare begäres, såsom kammaren finner, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag, hvarigenom fideikommissstiftelser i fast egendom på landet och i stad upphäfvast, äfvensom förslag till öfvergångsstadganden. Det förslag till skrifvelse, jag tillåter mig förorda, innehåller *dels* en begäran om utredning rörande beskaffenheten och omfånget af bestående familjefideikommissstiftelser — en sådan utredning är ju under alla förhållanden nyttig och gagnelig för bedömande af frågans vigt och betydelse — samt *dels* att Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida gällande bestämmelser om dylika stiftelser må kunna, enligt öfverenskommelse inom vederbörande släkt eller under annat lämpligt vilkor och förbehåll, upphävas eller förändras samt, endast i det fall Kongl. Maj:t finner sådant lämpligt, derom för Riksdagen framlägga förslag.

Då jag nu ingår på de sakliga förhållandena, skall jag, såsom flera af de ärade talarne redan hafva gjort, först fästa mig vid den rättsliga sidan af saken. Såsom redan påpekats, är den första skriftliga urkunden i vår rätt rörande fideikommissstiftelser testamentsstadgan af den 3 juli 1686, hvast 5 § innehåller bestämmelser rörande testators rättighet att inrätta fideikommiss. Sedermera har dock denna stadga upphäfst genom 1734 års lag, som i 16 kapitlet ärfdabalken endast innehåller den allmänna bestämmelsen, att en hvar svensk man eller qvinna hafve våld att göra testamente med eller utan vilkor. Nu kan man emellertid sätta i fråga, huruvida en sådan allmän bestämmelse som

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

denna uti 16 kapitlet ärfdabalken verkligen kan berättiga en testator att stadga hvilka vilkor som helst och bestämma för evärdeliga tider, huru hans qvarlätenskap skall behandlas. Det har också påståtts, att de fideikommissstiftelser, som hafva tillkommit på grund af 1734 års lag, och hvilka utgöra det öfvervägande antalet, sakna rättslig giltighet. Jag vill dock för min del icke ställa mig på denna ståndpunkt, utan tillerkänner de efter 1734 stiftade fideikommissen samma rättsliga grund som de äldre, men hvad jag på det bestämdaste vågar bestrida är, att sådana institutioner, som stiftats på grund af gällande civillag, hafva annan eller bättre rätt än sjelfva civillagen. Landhöfding Bergström, som många gånger yttrade sig rörande denna fråga, jemförde hvarje fideikommissinstitution med en speciallag. Men hafva statsmakterna rätt att ändra civil lag, hafva de äfven rätt att, om de så finna lämpligt, ändra speciella lagar, som äro baserade på en civillag. De svenska lagstiftarne hafva också alldeles uppenbart haft denna uppfattning af saken. Se vi på den redan förut i dag omtalade förordningen af 1810, så finna vi, att denna gjort en ganska betydlig inskränkning i afseende på testamentariska dispositioner rörande fideikommiss. I nästan alla fideikommissbref finnes förbud intaget att sälja, bortbyta eller inteckna fideikommiss. Alla dessa bestämmelser hafva ju samma kraft och böra medföra samma skyldighet för staten att respektera dem. Men hvad gjorde 1810 års lagstiftare? De upphäfde visserligen icke förbudet att sälja fideikommisssegendom, men de medgäfvoo rättighet att under vissa vilkor bortbyta och inteckna fideikommiss, genom hvilken senare åtgärd, i många fall, fideikommissens värde faktiskt nedsatts med hälften eller en tredjedel. Icke heller förelåg då något nödfall, som kunde berättiga ett sådant statsmagternas inskridande. Man fann helt enkelt åtgärden behöflig och lämplig, och på sådan grund och ingen annan vidtogs densamma. Statsmagterna handlade då, såsom de städse hafva gjort och såsom de böra göra i alla lagstiftningsfrågor. Då förhållandena i ett eller annat afseende blifva sådana, att gifna stadganden visa sig origtiga och olämpliga, böra dessa ändras, under förutsättning att icke enskild rätt derigenom kränkes. Jag vågar också påstå, att genom en sådan åtgärd, jag nu ifrågasatt, kan icke någon enskilds rätt lederas. För att någon sådan rätt skall kunna lederas, måste ett rättssubjekt förefinnas, en enskild person eller en s. k. juridisk eller moralisk personlighet. Att skilja en sådan från den egendom, som han genom testamente erhållit, vore enligt min mening ett våld, som jag ingalunda kunde tillstyrka. Lika orätt vore det att från släkten taga samt till staten indraga eller till något annat ändamål donera den egendom, som på grund af fideikommissstiftelse tillhör densamma. Här åter ifrågasättes endast att gifva släkten tillfälle att på annat sätt, än hittills på grund af fideikommissbrevet kunnat ske, ordna om egendomen. Man behöfver

härvid icke taga hänsyn till ofödda släkten; de få finna sig i de förhållanden, som äro för handen i världen, då de komma till. Det är för öfrigt icke blott i vårt land, som uppfattningen af statsmagternas befogenhet i detta fall varit sådan jag nu framställt den. I de flesta civiliserade stater, der fideikommissinstitutionen varit införd, har denna, trots allt tal om okränkbarheten af testamentariska dispositioner, dock blifvit upphäfd. Det är visserligen sant, att sådant ofta skett efter revolutioner eller revolutionära rörelser, men jag finner deri ingenting klandervärdt. Det är naturligt att under upprörda samfundsförhållanden komma de tankar, som ligga på djupet hos folket, lättast till sin rätt, och hvad folket då i allmänhet känner får sitt uttryck i lagstiftningen. Visar sig att något misstag egt rum, sker snart ändring under lugnare förhållanden.

I Preussen, der, såsom af en talare förut omnämmts, fideikommissinstitutionen, efter det den blifvit upphäfd, åter införts, och der man till och med ännu får stifta nya fideikommiss, har emellertid allt sedan 1807 släkten haft rätt att i s. k. familjeråd ändra vilkoren i en fideikommiss-stiftelse eller helt och hållet upphäfva en sådan. Enahanda rätt, eller ungefär hvad jag afser få i Sverige infördt, gäller också i de flesta öfriga tyska länder, hvilka bibehållit fideikommissinstitutet, äfvensom i Österrike.

Jag vill i detta sammanhang omnämna en annan sak, som icke torde vara så allmänt känd. Man talar så mycket om Englands parlamentariska storhet och vigten i sådant hänseende för detta land att hafva sina stora majorater. Men det lär vara endast ett mycket ringa antal egendomar i England, som äro fideikommiss i den mening, vi förstå dermed. Deremot upprätthålles en stor del af de engelska majoraten genom familjemedlemmarnes energi sålunda, att då ett testamente gäller i två generationer, för son och sonson, den sistnämnde, då han tillträdtt egendomen, åter testamenterar den till sin son och sonson o. s. v.

Hafva nu statsmagterna en sådan befogenhet, som jag kanske något vidlyftigt sökt bevisa, så återstår frågan: böra statsmagterna för närvarande begagna sig af denna befogenhet, eller böra de låta förhållandena vara sådana de äro? I sådant fall skall jag först be att något få fästa mig vid den statsekonomiska sidan af frågan.

Det måste ju vara ett viktigt statens intresse, att landets jord skötes så väl som möjligt och att inga direkta eller indirekta hinder i lagstiftningen förefinnas, som kunna minska utsigten härtill. Jag tror emellertid, att den institution, hvarom nu är tal, är ett väsentligt hinder för att en del af Sveriges jord blir så väl skött, som den borde och kunde vara under andra förhållanden. Jag är villig erkänna, att flere af de stora fideikommissen i Skåne och Södermanland och kanske äfven på andra

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

ställen äro mönstergilt skötta och utgöra ett godt föredöme för den ort, der de finnas. Men vi hafva en stor mängd små och medelstora fideikommiss i vårt land, med hvilka detta icke är förhållandet. — Jag har sjelf personlig erfarenhet härutinnan från orter i mellersta Sverige, Vester- och Östergötland, och äfven i Småland, och jag vågar påstå, att på många ställen äro dessa små-fideikommiss en skamfläck för den trakt, der de finnas. De äro sämre skötta än någon annan jordegendom der omkring. Den ärade talaren på södermanlandsbanken påpekade ett par anledningur här till, nemligen bland annat svårigheten för en fattig fideikommissarie, som tillträder fideikommisset utan inventarier, att skaffa sig lån, hvarför han mången gång får betala dryga räntor. Jag har hört exempel på att en sådan fideikommissarie, som ej hade någon säkerhet att erbjuda, fått betala ända till 20 proc. till en person för att få låna hvad han behöfde för att kunna bruka fideikommisset. Den, som lånade ut penningarne, sade, och detta med full rätt: jag har ju ingen säkerhet; dör ni i morgon, är jag utaf med mina penningar; endast om ni får lefva någon tid, kan jag få igen dem. Jag behöfver derfor en högre procent än annars.

Men det är äfven en annan omständighet, som gör, att fideikommissen icke äro väl skötta. Fideikommissarien har en osäker, ja nästan sämre ställning, än en arrendator. En arrendator vet nemligen, att hvad han lägger ned på jorden, det får, om icke han sjelf, så alla hans rättsinnehafvare nytta af under den tid, som arrendet varar. En fideikommissarie deremot har besittningsrätt endast på listiden. Under sådana förhållanden är det naturligt, att han i allmänhet drager sig för att lägga ned kostnader på egendomen, som i lyckligaste fall tillfaller ett af hans barn, men mången gång en aflägsen släktning. Tvärtom ligger den frestelsen rätt nära att suga ut fideikommisset så långt man kan, för att derigenom kunna skaffa inkomster. Mångenstädes uthyres åkern, och skogen sköflas hänsynslöst för att skaffa penningar till de barn, som eljest ingenting få, när fideikommissarien går bort. Jag behöfver nog icke särskildt fästa uppmärksamheten på de upprörande exempel på sköfling af fideikommisssegendomar, som egt rum under fardagsår, då fideikommiss öfvergått från en släktgren till en annan. Sådant har ju händt för ej länge sedan i Skåne, och i dessa dagar berättas sådant äfven från Stockholmstrakten; skog har uthuggits, hus hafva bortförts, alléer raserats, trädgårdar förstörts m. m., och emot ett sådant tillvägagående står man alldeles redlös, ty det finnes ingen möjlighet att med stöd af lag lägga hinder i vägen derfor.

Nu säger man kanske, att mycken egendom i enskilda händer också vanskötes och sköflas. Men då vill jag påpeka, att det just är egendomarnes egenskap af fideikommiss, som vållat den af

mig anmärkta vanskötseln och sköflingen. Hade dessa icke varit fideikommiss, hade åtminstone icke denna anledning dertill förefunnits.

Det är heller inga småsaker, som det här gäller. Man har visst försökt reducera frågan genom att ställa all fastighet inom landet i jenförelse med fideikommissen, men då det i nu anmärkta hänseende, egendomarnes vanskötsel och sköfling, egentligen är fråga om jordbruksfastighet, torde man hufvudsakligen böra fästa sig vid sådan fastighet, och, enligt hvad lagutskottet upplyser, är taxeringsvärdet på dylika fideikommiss i Sverige mycket nära $\frac{1}{20}$ af värdet utaf all Sveriges jord å landet. Det torde väl då medgifvas vara af icke liten vigt för vårt land att se till, att icke $\frac{1}{20}$ af dess jordegendomar ligger under sådana band, som direkt eller indirekt lägga hinder i vägen för denna jords lämpliga och rigtiga skötsel.

Jag öfvergår nu till frågan, i hvad den angår släkten och fideikommissarien sjelf. Det heter i de flesta fideikommissbref, att fideikommisset är stiftadt »till släktens heder och konservation». Jag tror dock, att detta mål ingalunda vunnits. Heder följer, enligt min tanke, icke med rikedom, lika litet som fattigdom medför skam, och ej bättre torde det vara bestäldt med konservationen. Icke kan det med skäl sägas, att en släkt är konserverad därför, att en af dess medlemmar tillförsäkras en större eller mindre rikedom, under det kanske flertalet af släkten lefver i misère. Vigtigare för öfrigt än all konservation för släkten är, att inom densamma bibehållas känslor af kärlek, enighet och förtroende; och det må man väl ändock medgifva, att, med allt undseende, som syskon hafva för hvarandra och den kärlek och aktning de hysa för familjen, det dock måste kännas ganska tungt för de yngre syskonen, då de se sin äldre broder sätta sig i besittning af kanske allt, hvad som inom familjen funnits, och de sjelfva ställas i beroende af denne, om de icke förut satts i tillfälle att försörja sig sjelfva, hvilket icke så ofta torde vara förhållandet. Jag är viss om, att de känslor af bitterhet, som härvid väckas, på grund af uppfostran och försynthet icke så ofta gifva sig högt till känna, men att de i de flesta fall förefinnas, är alltför menskligt för att kunna bestridas. Mig förefaller, som det för släktens heder och konservation vore lämpligare, att släkten inom sig finge ordna förhållandena med fideikommisset, som den funne för sig ändamålsenligast. Det är ju möjligt, att fideikommisset i så fall icke komme att bibehållas inom släkten, men släkten finge väl valuta för det-samma. Denna valuta, fördelad på de olika släktmedlemmarne, skulle då motsvara fideikommisset, och hvad har man för rättighet antaga, att de skulle vara vårdslösa och förstöra hvad de sålunda fått? Kunna de icke lika väl vara förståndigt och praktiskt folk, som föröka, förkofra och väl förvalta det pund, de fått.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

Man skulle sålunda, genom en dylik fördelning och utjemning, kunna få burgna släkter i stället för en rik medlem inom släkten med många fattiga.

Går jag nu slutligen till fideikommissarien sjelf, så är hans ställning icke alltid så afundsvärd, som man kanske tror. Jag tänker då först på, att från hans ungdom har faran vid utbildningen af hans karakter icke varit ringa. Allt sedan han började att förstå hvad som säges, har han fått höra, att det är han, som skall hafva egendomen, det är han, som skall blifva den regerande der, och smicker och kryperi af tjenarne och underlydande är det vanliga för honom. Det fordras mycken försigtighet och klokhet hos föräldrarna att få en sådan fideikommissarie på rätt väg. Men detta är ändå icke det värsta. Han har förlorat hvad vi alla andra hafva att sätta värde på, nemligen den sporre, som ligger deri, att det fordras energi och kraft för att komma fram i verlden. Han har icke denna sporre. Han har kommit till verlden, som man säger, till dukadt bord. Han behöfver icke lägga två strån i kors, utan sitter vid det, som på grund af föregående bestämmelser icke kan tagas ifrån honom. Detta kan icke heller vara nyttigt för hans utveckling till en dugande man.

Nu säger man kanske, att samma fara och olägenhet förefinnes för alla barn till rika föräldrar, äfven om de icke ha att förvänta något fideikommiss. Men det är dock en väsentlig skilnad här vid lag, ty, såsom många af kammarens ledamöter nog känna, är det kanske en lika svår sak att behålla en ärfd förmögenhet som att förvärfva en sådan, och denna ärfda förmögenhet kan förstöras, men ett fideikommiss kan icke gå förloradt. Det är genom lag tillförsäkradt honom såsom haus säkra lefvebröd. Men det är just derigenom han förlorar sporrer till energi och verksamhet. Nu vet jag emellertid mycket väl, att här funnits och finnas utmärkta fideikommissarier i vårt land. Vi hafva särskildt i vår kammare haft och hafva exempel på framstående sådana personer, men jag vågar dock påstå, att deras antal är bra nog litet i förhållande till hela antalet fideikommissarier.

Här har äfven berörts en skattefråga, som skulle hafva sammanhang med förevarande sak. Man har nemligen klagat bittert öfver, att det lagts för hög skatt på fideikommissen vid öfvergången af desamma från en innehafvare till en annan. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att det finnes ingen skilnad i detta afseende emellan fideikommiss- och annan egendom. Samma arfsskatt är gällande för den, hvilken får ett fideikommiss, som för den, hvilken ärfver annan egendom, icke en skilling större i det ena, än i det andra fallet. Den utgår efter samma grunder och beräknas efter samma tabeller. Det är visserligen sant, att man stadgat en ganska dryg skatt vid arf af större förmögenheter, men detta bör ej kännas tyngre för fideikommissarierna,

än för andra. Denna skatt är för öfrigt icke så stor, då det gäller bröstarfvingar, men stiger betydligt, då frågan är om aflägsna släktingar.

Hvarje rättsordning, huru väl den kan vara grundad från början, lyder dock under utvecklingens allmänna lag, och det kan sålunda inträffa, att man måste, till följd af förändrade förhållanden, andra eller modifiera en sådan rättsordning i enlighet med nyare tiders kraf och tänkesätt. För min del tror jag, att det för närvarande icke finnes någon bestämmelse i vår nu gällande rätt, som så mycket strider emot det allmänna rättsmedvetandet i vårt land, som just denna fideikommiss-institution. Jag stödes i denna uppfattning af den gång, frågan haft inom Riksdagen. Denna fråga har nemligen upprepade gånger väckts, icke, såsom det i andra frågor en och annan gång ledsamt nog händt, af en enstaka motionär, som riksdag efter riksdag kommit igen med sina hugskott i den ena eller den andra riktningen, utan den har väckts under loppet af många år af personer ur skilda samhällsklasser inom både denna och Andra Kammaren, och detta icke riksdag efter riksdag, utan allt emellanåt med några års mellanrum. Den har visserligen hittills städse fallit, men den har åter dykt upp såsom ett uttryck af hvad folket känner djupt inom sig. Att rättsmedvetandet i vårt land känner denna institution såsom en brist i vår lagstiftning, visar också ej mindre den starka tillslutning — icke tillfällig, utan år efter år — som denna och liknande motioner haft i Andra Kammaren, hvilken, man må säga hvad man vill, dock utgör ett troget uttryck för hvad flertalet af vårt folk i detta fall känner, än äfven den icke ringa minoritet, som i denna kammare omfattat en ändring i nu förevarande syfte.

Jag tillåter mig påpeka, innan jag slutar, att ett mera moderat förslag, till jemkning af nu bestående förhållanden, än det som i min reservation föreligger, icke torde kunna framställas. Det lär icke heller vara osannolikt, att, om Första Kammaren antager reservationen, Andra Kammaren, enligt hvad man kan sluta af yttranden, fälda inom utskottet, skall kunna förmås att ena sig om ett sådant förslag, och man då skulle kunna få en lösning af frågan på denna grund. Jag hysar för min del den uppfattning, att detta äfven för dem, som skatta fideikommissinstitutionen högt, skulle vara ett lyckligt resultat. Vi kunna, med den regering, vi för närvarande hafva, med fullt förtroende lägga frågan i denna regerings händer. Vi hafva i reservationen ju icke ens bestämdt begärt att få något lagförslag, vi hafva endast begärt, att regeringen skall taga frågan under öfvervägande och, om regeringen så finner lämpligt, efter verkställd utredning framlägga förslag i ämnet till Riksdagen. Kan icke kammaren gå in på ett så moderat förslag som detta, så går det, som det hittills gått, tills den tid kommer, och den kommer säkert, äfven om

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

vi då icke få vara med, när denna institution kanske med ett enda penndrag slopas. Mig skulle emellertid en sådan utgång icke tillfredsställa, då jag ingenting har emot att åtminstone tills vidare bibehålla de större fideikommissen, af hvilka flera skötas så, att de äro en heder både för den trakt, der de finnas, och för hela vårt land, under det att den enskilda förmögenheten i de släkter, som innehafva dessa fideikommiss, vanligen är så stor, att de yngre medlemmarne af familjen derigenom kunna hållas temligen skadelösa för mistningen af del i fideikommisset.

En lagstiftning i ämnet, enligt reservationens innehåll, skulle för upphäfvande af en fideikommiss-stiftelse förutsätta först en ansökning af fideikommissarien, vidare släktens bifall och slutligen Kongl. Maj:ts tillstånd. Säkrare garantier för att ej förhastade eller olämpliga åtgärder blefve vidtagna lärer icke skäligen kunna begäras.

Jag tillåter mig alltså yrka bifall till det skrivelseförslag, som i reservationen blifvit framställt.

Herr Unger: Detta lagutskottets betänkande och en del af den förda diskussionen har återkallat i mitt minne, hvad jag någon gång hört berättas, huruledes en gammal domare, då hans notarie, som skulle sätta upp domboken, frågade, huru han rätteligen skulle skriva utslag i målet, svarade: till en början skall jag säga notarien, att det icke är fråga om hvad som är rätt, utan hvad som är klokt. Jag vill tillägga, hvad som ju för öfrigt framgår deraf, att jag endast hört detta berättas, att den gamle domaren icke var jag, ej heller var jag den notarie, som bibragtes denna klokhetslära, hvilken lära jag icke heller byllar.

Det är väl sant, att i de ärenden, som falla inom Riksdagens verksamhet, och som af Riksdagen skola bedömas och afgöras, finnes i allmänhet icke någon annan synpunkt, än klokhetens, och deri ligger ock en fara och en frestelse, att man skall förbise andra synpunkter, då det finnes sådana vid en frågas afgörande. Det är en sådan frestelse, för hvilken mången, som yttrat sig både förr och nu i denna fråga, dukat under. Här finnes en bestämd och afgörande rättssynpunkt, nemligen den, att man icke skall kränka den rätt, som under skydd af lag en gång tillförsäkrats ej mindre stiftarne af fideikommiss, än äfven dem, som, på grund af dessa stiftelser äro berättigade att komma i åtnjutande af fideikommissen.

Den siste talaren yttrade, att man skall väl icke gifva fideikommissen större helgd än civillag. Det har ingen begärt. Man begär endast, att civillag icke skall erhålla tillbakaverkande kraft på testamentariska förordnanden, som innefatta fideikommissstiftelser, eftersom civillag aldrig eljest tillägges sådan kraft. 1810 års förordning, sade samme talare, har visat, att man börjat slå in på vägen att upphäfva fideikommissen, då den tillåtit att i

vissa fall få inteckna dem, men man kan väl icke skäligen af den omständigheten, att lagstiftaren, för att häfva de befogade anmärkningar, som kunde finnas emot dessa stiftelser, tillåtit fideikommissens intecknande under vissa förhållanden, draga den slutsatsen, att man är berättigad att upphäfva allt hvad fideikommiss heter.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

Den siste ärade talaren sade vidare, att här icke vore fråga om att begå något våld, här vore endast ifrågasatt en oskyldig skrifvelse, och det skulle bero på släkten att öfverenskomma om fideikommissens upphäfvande. Häremot vill jag anmärka, att dertill har släkten icke någon rättighet. Fideikommisset tillhör icke släkten, utan det tillhör, enligt fideikommissbrevet, fideikommissarien. Således har släkten med den saken intet att skaffa. För öfrigt, säger lagutskottets ordförande i sin reservation, att Kongl. Maj:t skulle taga under öfvervägande, huruvida gällande bestämmelser om dylika stiftelser må kunna enligt öfverenskommelse inom vederbörande släkt, eller *under annat lämpligt villkor och förbehåll*, upphävas. Skrifvelsen är alltså icke så oskyldig, som det förespeglats.

Öfverenskommelse inom släkten förutsättes ju icke såsom nödvändigt villkor för upphäfvande af en fideikommissstiftelse — sådant upphäfvande skulle, enligt herr Hasselrots skrifvelseförslag äfven kunna ske »*under annat lämpligt villkor och förbehåll*». Bland andra klokhetskäl, som anföras, men som jag nu icke vill mycket orda om, emedan de äro tillräckligt genomdebatterade, talar utskottet om nationalekonomiska, sociala och moraliska skäl, och man framhåller till och med såsom skäl för bifall till utskottets förslag svårigheten att uppfostra en fideikommissarie. Den nationalekonomiska sidan af saken är mycket tvifvelaktig. Man må vara huru stor älskare som helst af den lilla kulturen, så kan man icke hoppas, eller ens önska, att all Sveriges jord skulle komma under sådan kultur. Den stora och den lilla kulturen behöfva hvarandra båda två. Den ena hjälper och gifver goda råd och anvisningar åt den andra. Fideikommissen äro icke så stora, att de hindra egna-hems-systemet att göra sig gällande.

Hvad vidare beträffar svårigheten att uppfostra en fideikommissarie, så är det väl icke värre, än att uppfostra en annan yngling, som vet på förhand, att han skall ärfva en förmögenhet.

Det säges vidare, att man icke skulle förnära den enskildes rätt genom att låta släkten komma öfverens om fideikommisset. Jo, man skulle, enligt min tanke, förnära både stiftarens och fideikommissariens rätt.

Så säger lagutskottet vidare: »Beträffande vidare frågan om helgden af enskildes dispositioner, gjorda i enlighet med de vid tiden för deras tillkomst gällande lagbestämmelser, erkänner utskottet visserligen, att lagstiftaren dertill bör taga all skälig hänsyn, men hyser för sin del den bestämda öfvertygelse, att, der

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

dylika dispositioner under den tid, som förflutit från deras tillkomst, uppenbarligen kommit i strid med det allmänna rättsmedvetandet och uppfattningen af hvad samhällets sunda utveckling kräfver, de böra och måste vika för hänsynen till statens väl.» Det är åsigt, som synes mig vara högst betänkliga och som icke jag och, jag förmodar, ingen i denna kammare gillar. Det skulle bero på rättsmedvetandet om en stiftelse, som en gång är gjord under skydd af gällande lag, skulle upphävas genom en våldsam, retroaktiv lagstiftning. En åsigt, som leder till sådana konsekvenser, måste ogillas, och då man för öfrigt icke vet, huru rättsmedvetandet är i detta fall, kan det med så mycket mindre fog läggas till grund för en lagstiftning i angifvet syfte, som lagstiftaren här har det beståendes lagliga grund att stå på. Man åberopar 1810 års skrivelse, der olägenheterna af fideikommissen målas uti allför bjärta färger, och utskottet yttrar derom: »De uttalanden, som i omförmälda skrivelse gjordes af Rikets Ständer, innefattade i sjelfva verket ett ogillande af hela fideikommissinstitutionen, ehuru man då icke ansåg sig böra gå längre än att hindra uppkomsten af nya fideikommiss i fast egendom.» Nej, man ansåg icke det år 1810. Man hade ännu då den pietet för förordnanden, gjorda under skydd af gällande lag, att man icke ansåg sig kunna upphäva dem genom nu ifrågasatta våldsgerning. Jag hoppas, att den åsigt, som i detta fall fans vid seklets början, skall finnas kvar vid dess slut och ännu långt derefter, och att man icke skall låta hänföra sig af nyttighets-synpunkter — som för öfrigt äro tvifvel underkastade — att begå ett sådant våld, som här är ifrågasatt.

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Rudebeck: Jag har reserverat mig mot utskottets betänkande, med angifvande det jag ansett, att utskottet bort afstyrka bifall till motionerna. Dermed är min mening uttalad, och då nu redan så mycket blifvit yttradt i denna fråga, skall jag endast helt kort angifva skälen för min mening.

Det ligger, enligt mitt förmenande, synnerligen stor vikt derpå, att den lagstiftande magten icke ingriper i fråga om giltigheten af upprättade, vare sig testamentariska eller andra förordnanden, som tillkommit med stöd af de lagar, hvilka gälde, då förordnandena upprättades.

Ett sådant ingripande bör åtminstone aldrig ske annat än i ytterst sällsynta fall, då ett synnerligen viktigt och stort intresse från statens sida det kräfver, såsom då dessa förordnanden alldeles otvetydigt innebära en fara för samhället eller strida mot samhällets rätt och bästa och hvad en sund utveckling kräfver. Med denna utgångspunkt är det alldeles gifvet, att jag vid bedömandet af de föreliggande motionerna anser en noggrann pröfning af de

skäl, motionärerna åberopat, böra föregå, till utrönande af om dessa skäl hafva den stora och vigtiga betydelse, jag ofvan angifvit.

Talaren på hallandsbänken, hvilkens anförande kammaren uppmärksamt åhörde, har efter mitt förmenande alldeles blottat svagheten i dessa skäl och påvisat, att de ingalunda kunna tillerkännas den vigt och det värde, motionärerna förmena, eller berättiga till det ingrepp från statens sida i enskildes rätt, som i motionerna ifrågasatts. Härutöfver vill jag på ett par af motionärernas meningsfränder stundom framhållna skäl särskildt fästa uppmärksamheten. Det heter nemligen hos dem, både i tal och äfven i skrift, att en sund jordstyckning kräver fideikommissens upphäfvande för att derigenom bereda en torfva åt den obemedlade. En hvar god medborgare kan naturligtvis icke hafva någonting emot, att staten gör hvad göras kan för att bereda den obemedlade en egen torfva. Men icke bör väl det ske medelst en rättskränkning mot andra, och ligger det verkligen i åberopandet af detta skäl, »en torfva åt de obemedlade», en sådan mening och är det således icke blott ett vackert talesätt, då är dess innebörd högst betänkelig och bör skälet med allvar afvisas. Ty, skall åstundan att bereda den obemedlade en liten torfva medföra rätt för staten att taga ifrån en annan den större torfva han eger, då hafva vi kommit in på en väg, som är farlig att fortsätta.

Jag kan icke underlåta att äfven uppehålla mig något vid ett annat skäl, som anförts för fideikommissens upphäfvande, nemligen att det ligger något demoraliserande för en ung man i medvetandet om en framdeles honom tillkommande förmögenhet. Först och främst vill jag då hemställa, om medvetandet om en blifvande förmögenhet i form af fideikommiss kan vara mera demoraliserande än förväntan om ett stort arf i gods eller penningar. Vidare vill jag ifrågasätta, om den uppfattning är riktig, som lägger skulden till den unge mannens demoralisation på fideikommiss-stiftelsen, och det i den grad att staten skall upphäfva en sådan stiftelse, på det den ej må motverka en god uppfostran. Kan det sägas, att denna uppfattning öfverensstämmer med uppfostrans rätta mening och ändamål.

Då det så mycket ordats om de misshälligheter, den afund och de tvister inom familjekretsar, som fideikommissen uppkallat, vill jag tillägga, att den, som varit något med i lifvet och haft något att skaffa med arfsutredningar och dylikt, vet också, att osämja och tråtor kunna uppkomma i mycket obetydligare fall, än då det är fråga om fideikommissrätt, och att göra sjelfva fideikommissinstitutionen uteslutande eller i det väsentligaste ansvarig för slägtsmedlemmarnes tvister, är enligt min uppfattning icke rätt och sant. Jag vill visst icke förneka, att misshälligheter kunna förekomma och äfven förekommit mellan fideikommissarier å ena och deras syskon eller andra anhöriga å andra sidan, men jag är ock öfvertygad att man, i intresset och ifvern för denna

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

institutions upphäfvande, icke tvekat att färglägga förhållandena så starkt, att de för ett opartiskt öga skola finnas ingalunda motsvara verkligheten.

Då jag, såsom af utskottsbetänkandet framgår, ansett, att motionerna bort af utskottet afslås, och hvarken kunnat godkänna utskottets pluralitetsmening eller den något derifrån afvikande mening, som utskottets ordförande jemte en ledamot framlagt, vill jag något tala om dessa två meningar, och finner jag då i sak icke någon egentlig skilnad dem emellan. Det är, såsom en högt ärad talare för en stund sedan yttrade, om jag uppfattade honom rätt, endast en kringgående rörelse, och i likhet med honom går jag hellre rakt fram på målet, än jag använder denna omväg. Jag vill också fästa uppmärksamheten på, att det finnes ett ord i den af herrar Hasselrot och Andersson afgifna reservation, som lätt glider undan uppmärksamheten, men som icke bör förbises; det står nemligen »enligt öfverenskommelse inom vederbörande slägt eller under annat lämpligt vilkor». När man härmed sammanställer, hvad den ärade ordföranden i lagutskottet nyss yttrade, att äfven *lämplighetens* synpunkt kan vara till fyllest berättigande för att lagstiftningen omintetgör bestämmelser, som enskilda personer med stöd af gällande lag stipulerat, då blir man minst sagdt mycket tveksam, om en hemställan i den form, denna reservation gifver den, kan afse att vara något annat, än hvad som utskottets pluralitets hemställan innehåller. För mig synes det uppenbart, att i de båda förslagen kärnan är densamma, fastän skalet är finare och mjukare i det ena, men hårdare och gröfre i det andra; men denna endast på ytan varande skilnad är ej att bygga på.

Beträffande nu dessa reservanterns förslag, att fideikommissen skulle kunna upphävas »enligt öfverenskommelse inom vederbörande slägt», vill jag återföra i minnet, hurusom lagutskottets ordförande för en stund sedan ville kraftigt framhålla såsom en följd af ett fideikommiss, att det icke så sällan saknades kärlek, enighet och förtroende inom familjen. Jag hemställer emellertid till en hvar, om det är tänkbart, att man vid den utredning och skiftning, som ett *brytande* af fideikommissstiftelserna på sätt jemväl af dessa reservanter yrkats, skulle påkølla, kan vänta kärlek, enighet och förtroende, eller om ej snarare dervid med verkliga och goda skäl kan befaras split och tvister. Att fideikommissinstitutionens upphäfvande kan vara och är ett önskningsmål, det förstår jag och erkänner detsamma, men det är en pligt att icke förnärma någons lagligen vunna rätt, och man får icke ställa önskningsmålet så högt, att man för dess vinnande fränser hvad pligten bjuder.

Slutligen vill jag framhålla den mening, att innan man beslutar sig för att upphäva denna institution, hvarom nu är fråga, man bör göra för sig klart, huru det skall ordnas, när upphäfvandet skett. Då jag måhända mötes här med den erinran,

att det nu icke är fråga om något annat än en skrifvelse till Kongl. Maj:t i ämnet, vill jag säga, att utan den ringaste misstro till den utredning eller det förslag, som från Kongl. Maj:t kan framläggas, jag anser, att Riksdagen sjelf bör veta hvad den vill, äfven med hänsyn till sakernas nya ordning. Jag hemställer ock, huruvida Riksdagen i en fråga af den ytterst grannlaga och allvarliga betydelse, som denna, bör gå så till väga, att Riksdagen begär upphäfvande af en i enskildes rätt djupt ingripande institution, innan Riksdagen tänkt sig eller angifvit, hvad som skall träda i stället för det gamla, och huru förhållandena framdeles skola ordnas. Äfven den, som icke så särdeles länge varit ledamot af Riksdagen, har nog funnit, huru ofta det inträffat, när, på grund af skrifvelse från Riksdagen, Kongl. Maj:t framlagt förslag, att en ifrig åstundan att få bort det gamla, i förening med förment skyldighet att stå fast vid hvad en gång begärts, föranledt, att hufvudfrågan då blifvit att erhålla något nytt, men det nyas beskaffenhet fått träda i bakgrunden. Jag yrkar afslag såväl på utskottets hemställan som på herrar Hasselrots och Anderssons reservation.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

Friherre Klinckowström: Jag har lyckligt nog för kammaren blifvit uppropad så sent, att jag måste fatta mig kort, och jag skall bjuda till att göra det.

Det är nu nionde gången frågan om fideikommissens afskaffande förekommer i Riksdagen. Jag har deltagit ända sedan 1882 ganska lifligt i kampen för bibehållande af fideikommissen, och jag har tills dato haft lyckan att se kammaren biträda min, jemte många andras åsigt. Nu har, som sagdt, denna fråga för nionde gången framkommit, och jag hoppas, att den skall få samma öde, som den hittills, och senast vid 1894 års riksdag, fått, nemligen att afslås utan votering.

När jag hörde den ärade ordföranden i lagutskottet herr Hasselrots talangfulla framställning af sin mening, påminde jag mig ett yttrande af en aktad och älskad framliden ledamot af denna kammare, landshöfding Bergström, som var en stor och högt skattad både embetsman, jurist och fosterlandsvän, men hvarken fideikommissarie, adelsman eller vän af hvad som är orättvist. Han varnade nemligen, då han vid ett tillfälle i denna fråga kämpade på samma sida som jag, denna kammare med följande från den klassiska åldern hentade vers, i öfversättning så lydande: »Ljuft klingar gillrarens flöjt, då fogeln han lockar i garnet». Detta kan i många afseenden träffa in på herr Hasselrot. Såväl i sitt anförande som i sin reservation har han sökt öfvertyga kammaren om det rigtiga uti att upphäfva fideikommissinstitutionen. Jag tror, att han dervid har misstagit sig; och jag skall, för att icke förlänga diskussionen, och då så mycket redan blifvit yttradt emot utskottets betänkande, endast framställa två

Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)

synpunkter, hvartill utskottets förslag genom öfvergående till lag kan gifva anledning. Den ena är, att våra främsta jurister, tror jag, i denna kammare 1894, herrar Annerstedt och Bergström, båda tvekade om, huruvida lagen kunde verka *retroaktivt*. Det är min innerliga öfvertygelse, att så icke kan ske. Men jag går längre. Jag tror, att detta förslag är en svag påminnelse om den stora franska revolutionen 1789, ett bloddrypande minne af allt det ohyggliga, som då passerade. Ty, tro mig, det är att arbeta i socialistisk och anarkistisk riktning att bifalla betänkandet. Till och med lagutskottet har på sidd. 9 och 10 erkänt, att, oaktadt 1810 års ständer, som dock voro ganska revolutionära och röda, voro nöjda med den lagstiftning, som då gjordes mot fideikommissens ökande, och nya fideikommiss' tilldanande, så gick dock Kongl. Maj:t något längre. Min öfvertygelse är också, att följderna af ett bifall till detta förslag skall äfven blifva, att de revolutionära partierna i landet, liksom i andra länder, skola uppträda för att fortsätta vägen på det lutande planet. Och det vore beklagligt, om lagutskottet skulle vara den enda myndigheten i landet, som icke insåge det förderliga i en dylik åtgärd. Enligt min öfvertygelse bör lagstiftaren, liksom det berättas om forntidens Janus, skåda åt båda sidor; lagstiftaren bör se både framåt och bakom sig, både huru lagen har verkat och huru den skall komma att verka. Här är denna framtidsutsigt ganska mörk, om Riksdagen låter förleda sig att lyssna till foglalåt.

Men det finnes ännu en allvarsam synpunkt, hvarur denna fråga bör skärskådas. Nu är visserligen endast föreslagen en underdånig skrifvelse, hvarigenom man lägger frågan i Kongl. Maj:ts hand och begär en utredning och förslag till borttagande af fideikommissen. Men, mina herrar, hvad är väl sjelfva konungamagten i landet annat än ett fideikommiss? Konungen är fideikommissarie, kronprinsen såsom äldste sonen är fideikommissariens efterföljare. Detta är en ytterst farlig fråga. Min innerliga öfvertygelse är, att H. M. Konungen aldrig komme att framställa någon proposition i denna fråga och väl är det. Det vore att tilltro honom möjlighet att begå ett själfmord på hela den konstitutionella myndigheten i landet. Det är också med glädje jag ser, att reservationer afgifvits mot förslaget. Fem ledamöter af utskottet hafva reserverat sig och tre hafva låtit anteckna, att de icke deltagit i frågans afgörande.

Jag vet visserligen, att det är tillräckligt, om denna kammare afslår frågan, som endast gäller en underdånig skrifvelse med en anhållan, men jag skulle vara både glad och tacksam, om Andra Kammaren, som är så talrik och, som nära nog alla gånger frågan varit före, bifallit densamma, litet mera eftertänkt, hvad frågan egentligen innebär. Ty den är i sina följder, mina herrar, ganska farlig. Och ehuru icke Andra Kammarens beslut kan inverka något på frågans afgörande och framläggande för Kongl.

Maj:t, ifall denna kammare, såsom jag hoppas, afslår densamma, vore det dock ett bevis på klokhet och försigtighet, om äfven Andra Kammarens majoritet afsloge densamma. Herr vice talman, jag yrkar afslag på lagutskottets förslag.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

Grefve Hamilton: Det är ju helt naturligt, att i en fråga som denna, uti hvilken känslorna göra ett icke ringa inlägg, meningarna skola vara högst olika. Jag har med spänd uppmärksamhet åhört de intressanta och sakrika föredrag, som i dag hållits till förmån för fideikommissens bibehållande, men jag måste likväl erkänna, att de icke kunnat rubba min uppfattning. Tillvaron af en lagstiftning, hvilken tillerkänner det ena barnet i en familj föräldrarnas måhända hela förmögenhet och hänvisar de andra till att antingen vara af denne ende beroende eller också att uti sitt arbetes svett förtjena sitt dagliga bröd, kränker vida mera rättsbegreppet, än att häfva en lagstiftning, som på grund af omständigheternas magt redan måst rubbas. Säkerligen kunde icke 1810 års män ana, att det öfvergångsstadgande — ty man kan icke anse, att 1810 års lag var annat än ett sådant — som de antogo, skulle ega bistånd intill seklets slut. Jag vill icke ingå på den rättsliga sidan af saken, ej heller återupprepa de skäl för och emot, hvilka framhållits och gendrifvits icke endast i dag, utan under de åtta gånger denna fråga varit under debatt i denna kammare. Jag skall blott beröra en sak. Det finnes ett skäl, som skulle kunna förmå mig att rösta för bibehållande af fideikommissen, och det vore, att dessa fideikommiss kunde gagna landet. Man framhåller, och man framhåller måhända med rätta, att det kan vara nyttigt för ett land, att åtminstone en eller annan större egendom finnes, ty derigenom finnas också egare, hvilka hafva medel och tid att egna sig åt fosterlandets väl; och man framhåller äfven, att tillvaron af fideikommiss skulle innebära trygghet för, att sådana egendomar funnes. Men detta förutsätter, att innehafvaren af fideikommisset är en förgångsman, en man, som har förmåga och duglighet att kunna taga ledningen inom landet. Utan att på något sätt vilja förnärma de aktade fideikommissarier, hvilkas duglighet och förmåga skänkt dem en plats i denna kammare, måste vi väl alla erkänna, att i allmänhet fideikommissarierna icke äro de, som tagit ledningen. Och jag föreställer mig, att de män, som icke hafva fideikommiss, utan annan egendom, och som måst utveckla sin energi och sina krafter för att uppehålla sin familjs ekonomiska ställning, hafva större erfarenhet och högre utveckling än fideikommissarierna.

Jag kan för min del icke finna annat, än att fideikommissinstitutionen är en undantagslagstiftning för upprätthållande af vissa släkter, släkter, jag erkänner det, hvilkas namn på ett ärorikt sätt är förenadt med vårt lands historia. Men jag håller också före, att dessa släkter skulle, fideikommissen förutan, kunna

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fideikommiss.
(Forts.)*

upprättbålla sin ställning. Och sakna de lifskraft härtill, är det enda, som uppehåller dem — jordlappen, då gagna de icke landet längre, och må de då falla.

När frågan var före 1810 blef lagutskottets förslag förkastadt af ridderskapet och adeln med 23 röster mot 22; men då det upptäcktes, att omröstningen derutinnan var felaktig, att den förseglade sedeln icke blifvit aflagd, företogs påföljande dag ny votering, vid hvilken förslaget antogs med 63 röster mot 53.

Jag skulle icke vilja, att Riksdagen på en dag så förändrade sin uppfattning, att den antog en lag, som den dagen förut förkastat; men jag föreställer mig, att efter så många debatter och så lång tid skulle man måhända kunna göra ett slut på denna fideikommissinstitution och häfva en lag, som enligt mitt förmenande kränker det allmänna rättsmedvetandet, en lag, som är föråldrad och icke gagnar staten. Herr talman, jag yrkar bifall till lagutskottets förslag.

Herr Sandberg: Jag skall icke besvära kammaren med något långt anförande; vi hafva redan hört många sådana, med hvilka jag icke på minsta sätt kan täfla.

Jag har den största respekt för död mans vilja och vill högst ogerna bryta mot densamma. Men då jag anser, att fideikommissinstitutionen är skadlig för vårt land och folk, och jag derjemte tror mig hafva funnit, att denna institution ofta icke varit till gagn ens för fideikommissarierna eller deras slägt, skulle jag vilja ansluta mig till den af lagutskottets ordförande och en annan ledamot af detta utskott afgifna reservationen, såvidt dessa herrar nöjt sig med att begära en utredning, huru vida det icke i vårt land finnes åtskilliga fideikommissstiftelser, hvilka skulle kunna upphävas utan att kränka någon nu lefvandes rätt, d. v. s. der man kunde gå tillbaka till stiftaren och fördela fideikommissegendomen enligt lag mellan alla hans nu lefvande afkomlingar.

Herr Hasselrot: Endast ett par ord för att tillåta mig erinra kammaren om två frågor af stor vikt, som under de senare åren förelegat i Riksdagen. Den första är frågan om grundskatterna. Kammarens ledamöter erinra sig väl, att då fråga om dessa första gången väcktes genom motion i Andra Kammaren, var det icke tal om annat än en aflösning. Första Kammaren sade nej till denna hemställan och motsatte sig under en lång följd af år hvarje åtgärd i denna riktning. Hvad blef det slutliga resultatet af detta Första Kammarens långvariga motstånd? Det blef grundskatternas afskrifning utan någon ersättning.

Den andra är frågan om inskränkning i den kommunala rösträtten. Första Kammaren har år efter år sedan lång tid

tillbaka motsatt sig hvarje inskränkning i denna. Men kammaren lät dock slutligen förmå sig att något ändra sin ståndpunkt. För två år sedan, vill jag minnas, efter ett yttrande af en ärad talare, hvilket på mig gjorde ett synnerligen lifligt intryck och deruti han framhöll, hurusom detta dock var en fråga, som så småningom hade mognat till lösning och att han därför ändrat sin uppfattning och röstade för en skrivelse till Kongl. Maj:t, blef detta skrivelseförelag äfven af kammaren antaget. Hvad har följderna blifvit af detta? Jo, ett mycket moderat förslag från regeringen, hvilket för närvarande föreligger i Riksdagen. Jag tillåter mig hemställa till kammaren, hvilketdera tillväggångssättet varit det klokaste och ledt till det bästa resultatet? Jag tror för min del, att den nu föreliggande frågan också är en fråga, som hunnit mogna så, att man kan skäligen vänta frukt af densamma. Jag tillåter mig fortfarande yrka bifall till den af mig och en annan ledamot i utskottet afgifna reservationen.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af
fileikommiss.
(Forts.)*

Herr Unger: Jag vill med anledning af den siste talarens anförande säga, att jag icke inser, att hvad han yttrade egentligen hör till saken, och derjemte erinra om den stora skillnaden mellan de frågor, han talade om, och den fråga, som nu föreligger. I de af honom omnämnda fall kunde kammaren, när den fann sig öfvertygad, foga sig efter önskningarna utan rättskränkning, hvilket kammaren i detta fall icke kan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats: 1:o att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af herr *Boström, Filip*, att kammaren skulle bifalla den vid utlåtandet fogade, af herrar *Hasselrot* och *Gustaf Andersson* afgifna reservation; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle afslås.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, hvarefter herr talmannen hemställde, huruvida kammaren ville till kontraposition dervid antaga bifall till utskottets hemställan eller bifall till omförmälda reservation, samt förklarade sig finna de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till reservationen.

Jemväl om kontrapositionens innehåll åskades emellertid votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att i hufvudvoteringen öfver lagutskottets

utlåtande n:o 37 kontrapositionen skall innehålla bifall till den vid utlåtandet fogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har såsom kontraposition i nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 67.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som afslår hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 45.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 9 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om beräkning af strafftid, och till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum den 29 juli 1892, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 9 och 11 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 39, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förlängning af tiden, under hvilken förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, skall vara gällande.

Angående förlängning af lapplagens giltighetstid.

Herr vice talmannen: Jag har alltid föreställt mig att, när internationella lagar framläggas för tvenne länders representationer, en så nära öfverensstämmelse bör finnas mellan dessa, att ingen bestämmelse intages i den ena lagen, som ej återfinnes i den andra. Så är dock icke här förhållandet. I det förslag, som kommer att framläggas för det norska stortinget, finnes följande tillägg, som ej förekommer i den svenska lagen: »Herved er dog Intet afgjort med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt noget af Rigerne har Ret til at fratæde denne Kodiciel». Kodiccillen af år 1751 utgör just rättsgrunden för bevarandet och tillvaratagandet af lapparnes anspråk på renbete, och lemnas spörsmålet, huruvida kodicillen skall kunna frånträdas eller icke, oafgjordt, är det enligt min uppfattning detsamma som att lemna sjelfva rättsfrågan oafgjordt.

Då denna fråga för 16 år sedan förekom i denna kammare, sökte jag, i hvad på mig ankom och stödd på uttalanden från högsta domstolens ledamöter och Konungens befallningshafvande i Norrbottens och Jemtlands län, att bereda drägliga vilkor för lapparne, och jag ansåg att den roll, som Sverige skulle utföra såsom exekutor af norska domar, föga öfverensstämde med våra historiska traditioner. De farhågar, hvilka jag då uttalade beträffande tillämpningen af denna lag, hafva tyvärr också delvis gått i fullbordan, alldenstund lapparnes ställning ingalunda blifvit förbättrad genom denna lags antagande.

Jag har icke något yrkande att framställa, men då antagligen min stämna har tystnat i den svenska Riksdagen, när denna fråga om trenne år återkommer, har jag här velat begagna mig af tillfället, medan jag ännu är »röstegande», att beklaga den undfallenhet, som i detta afseeende har gjort sig gällande å svensk sida. Detta tillägg har naturligtvis sin betydelse, och jag håller för mycket sannolikt, att det kan blifva en utgångspunkt för nya öfvergrepp mot en svag folkstam, hvilken så småningom steg för steg blifvit undanträngd till Lapplands snöökmar och Ishafvets stränder, och det är därför till de herrar och män, hvilka tre år härefter skola bestämma om denna fråga, jag vill rigta en erinran om Oskar I:s yttrande just i afseeende på denna lappska nationalitet, att den sanna politiken tillåter ingen orättfärdighet.

Herr statsrådet Annerstedt: Det tillägg, hvilket den föregående talaren angaf såsom befintligt i den norska texten, men

Angående för-
längning af
lapplagens
giltighetstid.

(Forts.)

som icke återfinnes i den svenska, detta tillägg finnes redan i 1883 års lag, sådan denna lag lyder i sin norska text. Det är väl då naturligt att, när det ifrågasättes att för tre år förlänga giltigheten af 1883 års lag, samma bestämmelser upprepas, som förefinnas i de båda lagar, om hvilka fråga är att förlänga deras giltighet. Den norska texten innehåller, i likhet med den svenska, att om ej innan utgången af år 1901 ny gemensam lag blifvit i begge rikena antagen, skall 1751 års kodicill åter träda i kraft, detta såväl hvad Norge som Sverige beträffar. Men sedan tillägges i den norska lagen, att genom den omständigheten, att kodicillen träder i kraft sedan denna lag expirerat, är ingenting uttaladt i afseende derpå, huruvida Norge har ensidigt rätt att uppsäga kodicillen. Detta tillägg var känt för Riksdagen, då ärendet behandlades år 1883. Det fans redan, då den kongl. propositionen framlades, och den svenska Riksdagen hade då ingenting att erinra mot den skiljaktighet, som sålunda förefans i den norska och svenska texten. Från svensk sida synes mig man icke heller böra hafva något att erinra mot detta tillägg i den norska texten. Ty det är ju gifvet, att om norrmännen anse sig hafva rättighet att uppsäga 1751 års kodicill — en rättighet, som jag antager icke från svensk sida erkännes — så blifver denna rättighet hvarken större eller mindre än den är förut genom den omständigheten, att den nu ifrågasatta lagen likasom 1883 års lag innehåller förenämnda tillägg. Såvidt jag förstår, är Sveriges rättsliga ställning i denna fråga fullkomligt oförändrad och beröres icke af det nu förekommande tillägget i den lag angående prolongation, hvilken af norska regeringen är framlagd, och som jag hoppas äfven kommer att af norska stortinget godkännas. Ställningen blir då fullkomligt densamma år 1901, som den är år 1899, i fall sistnämnda lag ej antages. Fördelarna af att lagen blir prolongerad, hvarigenom nödig tid vinnes för underhandling om de förändringar, hvilka böra vidtagas i 1883 års lag, äro uppenbara; ty det är naturligen vida lättare att underhandla om den blifvande lagstiftningens form och innehåll, i fall ordnade förhållanden utefter gränsen ega rum under förhandlingstiden, än om 1883 års lag skulle expirera vid detta års slut utan att ersättas af annat än 1751 års kodicill.

Då den föregående talaren icke hade något yrkande, så tror jag mig endast behöfva yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Berg, Lars: Då jag i viss mån delar den förste talarrens uppfattning om det tillägg, som gjorts till den norska lagtexten, och då jag har äran att representera den landsdel, inom hvilken den hufvudsakliga delen af den svenska lappbefolkningen eger sitt laga hemvist, så anser jag mig böra instämma i hans yttrande, så mycket hellre, som jag väl känner och delar lapparnes egen uppfattning derom, att denna kodicill till gränstraktaten

utgör sjelfva grunden och möjligheten för dem att drifva deras näring, att den med ett ord är ett livsvilkor för lapparnes existens såsom ett nomadiserande folk mellan de båda länderna. Och den är verkligen ännu mera än så. Det står klart för detta intelligenta folks uppfattning, att denna kodicill, som afslöts efter sekelgamla tvister och stridigheter om landgränserna och lapparnes betesrättigheter, är uttrycket af ett erkännande från båda grannfolkens sida, att denna undanträngda nationalitet dock för all framtid eger rätt att begagna sig af fjellen, och att för öfrigt, som det står i kodicillen, begagna både land och vatten med hvad mera, som erfordras för deras flyttningar. Om kodicillen ej upprätthålles, om dess giltighet tillåtes sättas under debatt eller förklaras oafgjord, så att den i hvilket ögonblick som helst kan uppsägas och rifvas sönder af ena parten, så blir ingen rätt öfrig för lapparne, utan de komma att uteslutande blifva beroende af norr-männens nåd i afseende å deras vistelse inom Norge, och om vi skola på grund af erfarenheten våga fälla ett omdöme öfver beskaffenheten af denna nåd, eller deras blifvande behandlingssätt mot lapparne, så blifver denna behandling icke mild, ty lapparne äro mycket illa sedda gäster i Norges land, och de behandlas också derefter, strängt och hårdt eller, för att begagna ett uttryck af deras eget juridiska ombud, med »bludigste urett».

Under sådana förhållanden är det ju både ganska ovanligt, oformligt och ödesdigert, att i en »fælles Lov» uti det ena landets exemplar tillåtes intaga en sådan bestämmelse, som skett, nemligen: »Herved er dog Intet afgjort med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt noget of Rigerne har Ret til at fratræde denne Kodicill». Det är visserligen icke så godt att säga, hvad rättsligt värde detta uttalande har. Jag medgifver gerna — och jag har icke för afsigt att framställa något klander, vare sig emot den ene eller andre — att, då detta vilkor fick inflyta i den nya lagen, som tillkom för 16 år sedan, det nu möter svårigheter att aflägsna detsamma, samt att synden, som *då* begicks — ett fel, som är så vanligt i de svenska underhandlingarnas historia med Norge — nu drager med sig konsekvenserna af vilkorets bibehållande vid lagens förlängning för 3 år. — Men är förhållandet, såsom det står i statsrådsprotokollet, sådant, att vilkoret icke har något att betyda, då borde det ej hafva varit svårt att få bort detsamma; men åter, om det har något att betyda, hvilket är den förste talarens och äfven min öfvertygelse, då synes det mig, som om det hade varit önskligt, att man äfven från svensk sida gjort ett uttalande — men i motsatt riktning. Det åligger Sverige, som har dessa lappar såsom sina medborgare, att med alla medel försvara deras rätt, och då det nu har uttalats af norr-männen, att det, enligt deras åsigt, är onfgjort, huruvida de icke kunna när som helst frånträda denna kodicill, förefaller det högst egendomligt, att detta tillägg emottages från svensk sida *så*, att

*Angående för-
längning af
lappagens
giltighetstid.*

(Forts.)

det mot detta tillägg i den norska texten förklaras »ej vara något att erinra», och det är också dessa ord i statsrådsprotokollet, som uppkallat mig.

Enligt min uppfattning är deremot här ganska mycket att erinra. Sverige har skyldighet och bör låta det blifva kunnigt, att det är villigt och pligtigt att med alla medel försvara lapparnes rätt och att ovilkorligen upprätthålla bestående traktaters helgd. Går man så till väga, kan man också påräkna, att både lappar och svenskar få från normännens sida åtnjuta fred och respekt för sina rättigheter. Det kan ju härtill äfven läggas ett annat skäl, att man nemligen ej bort låta i den gemensamma öfverenskommelsen från norsk sida opåtaladt inflyta ett förbehåll, hvilket ser ut som ett hemligt hot, nemligen att om en del af en traktat brytes sönder af ena parten, så är ju traktaten i öfrigt i och med detsamma upphäfd, och då skulle hela den gamla tvisten om de båda ländernas riksgräns derjemte rifvas upp igen. Hafva vi då icke derförutan tillräckligt många anledningar till tvist och underhandling med våra bröder normännen, och vore det ej därför af vigt att söka göra för dem begripligt, att det gjorda tillägget i lagtexten icke kan få någon betydelse för kodicillens fortfarande giltighet, som man från svensk sida är beredd att oförändrad upprätthålla. Det är, såsom jag förut erkänt, nu knappt möjligt, vare sig för den första eller andra statsmagten, att i texten göra någon ändring, men af samma skäl, som anfördes af den förste talaren, att jag nemligen, då denna fråga å nyo förekommer inom Riksdagen, ej här har säte och stämma, har jag vid detta tillfälle, med hänsyn till mina kommittenter, ansett mig skyldig att göra detta uttalande till kammarens protokoll.

Herr statsrådet Annerstedt: Gent emot den siste talarens anförande ber jag att ytterligare få betona, hvad jag trodde mig tydligt hafva uttryckt i mitt föregående yttrande, nemligen att, då uti den svenska text, som här är föreslagen till antagande, icke upptagits det tillägg, som finnes i 1883 års norska text, utan den svenska texten har fått bibehålla precis samma lydelse, som den har uti 1883 års lag, Kongl. Maj:ts regering icke gerna kan misstänkas för att prisgifva 1751 års kodicill för en ensidig uppsägning. Då 1883 års lagar antogos, med detta tillägg bifogadt i den norska texten, och man då ansåg och fortfarande anser, att Norges rätt att uppsäga kodicillen aldrig är i minsta mån större derför, att detta tillägg förekommer i den norska texten af 1883 års lag, förefaller det mig vara tillräckligt motiveradt att påstå, det ett upprepande i 1898 års lag af hvad som förekommer i 1883 års lag icke bör kunna möta betänkligheter från svensk sida.

Emot den siste ärade talarens yttrande, att det lätt torde låta sig göra att få den part, med hvilken man kontraherar, att

afstå från denna olikhet uti den ursprungliga lagen, ber jag att få vädja till de herrar, som hafva tagit kännedom om huru det tillgår vid underhandlingar med en annan stat angående förlängning af en äldre öfverenskommelse, huruvida det då är så lätt eller ens möjligt att få en förlängning till stånd på andra vilkor än med ett noggrant fasthållande vid de bestämmelser, som under den förfutna tiden varit gällande. Jag tror det vara ett påstående, som icke möter någon gensägelse, att man vid dylika underhandlingar, om man vill komma till ett resultat, måste nöja sig med en förlängning utaf aftalet, sådant det förut föreligger. Det går icke an, att den ena eller andra parten söker få till stånd jemkningar i det ursprungliga aftalet, äfven om sådana kunna synas vara ganska lämpliga. Vill man hafva en förlängning af aftalet, får man nöja sig med detsamma sådant det ursprungligen föreligger. Jag föreställer mig emellertid, att Riksdagen, utan att eftergifva det ringaste på lapparnes rätt och utan att sätta den fortfarande giltigheten af 1751 års kodicill i den ringaste fara, samt äfven utan att för framtiden försvåra våra underhandlingar med Norge i detta ämne, kan godkänna Kongl. Maj:ts nu föreliggande proposition.

*Angående för
längning af
lappagens
giltighetstid.*

(Forts.)

Herr vice talmannen: Jag måste bekänna, att jag verkligen icke erinrar mig, hvad Riksdagens år 1883 i ämnet fattade beslut innehöll, men det minnes jag mycket väl, att år 1882, då förslaget till denna lag först framblades för Riksdagen och diskuterades inom kamrarna, förefans icke en tillstymmelse till ett sådant bihang. Detta har tillkommit sedan. Har 1883 års Riksdag då godkänt lagen med detta tillägg uti den norska texten, hvilket jag är skyldig att tro, så har detta skett rent af på grund af förbiseende, i det att man, efter att vid 1882 års riksdag hafva diskuterat frågan, icke skänkt detsamma någon vidare uppmärksamhet vid lagens framläggande år 1883.

Jag måste dock påpeka, att det yttrande till statsrådsprotokollet, som här är bifogadt Kongl. Maj:ts proposition, i detta fall är, om icke vilseledande, dock så affattadt, att det kan tydas på mera än ett sätt. Det heter nemligen uti detta protokoll: »Efter att hafva redogjort för innehållet af norska regeringens Indstilling, anförde departementschefen: »Ifrågavarande båda lagförslag äro affattade i öfverensstämmelse med 30 § i 1883 års lagar och skilja sig således allenast deri, att i det norska förslaget tillägges punkten: »Herved er dog Intet afgjort med Hensyn till Spørgsmaalet om, hvorvidt noget af Rigerne har Ret til at fratæde denne kodicil». Då mot detta tillägg i den norska texten icke synes vara något att erinra, skulle förslaget dels med svensk, dels med norsk text erhålla den lydelse, som bilagorna litt. A och B vid detta protokoll utvisa.

Jag hemställer i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t tacktes

Angående för-
längning af
lapplagens
giltighetstid.
(Forts.)

besluta att föreslå Sveriges Riksdag och Norges Storting vid deras nu pågående sammanträden att antaga dessa lagförslag, samt att nådiga propositioner härom måtte i hvarterdera rikets särskilda statsråd utfärdas.»

Jag kunde för min del efter detta uttalande icke uppfatta saken på annat sätt, än att detta tillägg *nu* tillkommit; och det torde ursäktas mig, om jag i detta fall misstagit mig. Men hvad som alltid kvarstår är det, att olika bestämmelser förekomma i det lagförslag, som är framlagdt för den svenska Riksdagen, och det förslag, som är framlagdt eller kommer att framläggas för det norska Stortinget, och det är denna olikhet, jag har velat opponera mig emot.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 11 i denna månad bordlagda memorial n:o 41, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens sjetta hufvudtitel.

Punkterna 1—5.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Förslag till
voterings-
proposition
för
gemensam
omröstning.

Punkten 6.

Herr Törneblad: Då tiden är för långt framskriden och kammaren så glest besatt, skall jag icke länge taga herrarnes uppmärksamhet i anspråk, men jag anser mig dock skyldig att motivera den blanka reservation, som jag har afgifvit emot utskottets förslag i denna punkt.

Det gäller här att anställa gemensam votering rörande en fråga, som i sjelfva verket delvis träffar staten för år 1900 och icke endast staten för år 1899. Det visar sig också af den efter voteringspropositionen tillagda passus, nemligen, att »vid bifall till ja-propositionen kommer att för ifrågavarande ändamål under riksstatens sjetta hufvudtitel på extra stat för år 1899 uppföras ett anslag af 30,000 kronor, att utgå på sätt, som i motionen föreslagits», det visar sig af denna passus, säger jag, att den ursprungliga affattningen af motionen i sjelfva verket undergått en särskild tolkning. Dermed att ett anslag skall utgå för det och det året menas naturligtvis, att det skall i riksstaten för det året uppföras. Det säges nu, att alltsammans skall uppföras i riksstaten för 1899, men att anslaget skall utgå med hälften för

1899 och hälften för 1900. Det torde vara omöjligt att votera blott om de 15,000 kronorna för 1899 därför, att man då stympar kammarens en gång fattade beslut. Men det synes mig ej heller vara rätt att votera, på sätt här föreslagits, angående anslagets utgående både 1899 och 1900, emedan man då inlägger i motionen någonting annat, än hvad dess ordalag tydligen angifva.

I allmänhet har man varit angelägen om att åt undantagsbestämmelserna om gemensamma voteringar uti vissa fall gifva en mycket stram tolkning, hvilken uppfattning äfven uttalats den 1 maj 1880 af kammarens talman sedermera under flera år, grefve Lagerbjelke, som bestämdt häfdade den åsigten, att undantagsbestämelsen om att gemensam votering skulle anställas, då kamrarna angående vissa frågor stannat i olika beslut, i likhet med undantagsbestämmelser i allmänhet, borde tolkas *strictissime*.

Jag skall emellertid här icke framställa något yrkande uti frågan, utan jag har endast velat till protokollet uttala mina tvifvelsmål rörande rättmätigheten af denna votering, emedan densamma ju vid frågor om gemensam votering i framtiden lätt skulle kunna åberopas såsom prejudikat, då det gälde frågor af vida större vikt än denna. Den nu föreliggande frågan är ju temligen likgiltig, men jag har dock af nyss anförda skäl ansett det vara af vikt, att betänkligheter uttalats gent emot den nu uppställda voteringspropositionen, på det att det för framtiden må vara bekant, att uppmärksamheten har å saken blifvit fast.

Herr Billing: Den föregående talaren har uttalat sina betänkligheter emot denna af statsutskottet uppställda voteringsproposition. Jag skall med anledning deraf be att få nämna, att det inom den afdelning af statsutskottet, som uppställt densamma, äfven förefunnits tvekan, huruvida man borde eller icke borde uppställa denna voteringsproposition så, som här skett.

Jag skall nu icke försöka att ingå uti ett bemötande af de invändningar, som den mycket sakkunnige siste talaren framställt emot det här föreliggande förslaget, utan jag skall inskränka mig till att uti all enkelhet redogöra för, huru vi inom utskottet hafva resonerat för att komma till det förslag, som nu här föreligger.

Då kamrarna fattat olika beslut i en statsregleringsfråga, så är det ju riktigt samt praxis, att man sätter den ena kammarens beslut emot den andras. Om man nu vid en dylik fråga icke skulle kunna sätta den ena kammarens beslut emot den andras, så synes mig detta innebära, att den ena kammaren skulle hafva fattat ett beslut, som i och för sig sjelft icke vore lagligt, ty har en kammare uti en statsregleringsfråga fattat ett fullt lagligt beslut, bör det väl också kunna blifva ja- eller nej-proposition i en gemensam votering. Detta resonnement förer mig då tillbaka till

*Förslag till
voterings-
proposition
för
gemensam
omröstning.
(Forts.)*

*Förslag till
voterings-
proposition
för
gemensam
omröstning.*
(Forts.)

det spörsmålet, om Första Kammarens beslut varit lagligt eller icke. För min del tror jag nu icke, att man med rätta kan påstå, att det varit olagligt. Ty ser man på sakens realitet, har väl kammaren ändå i detta fall icke beslutat mera angående ett kommande års statsreglering, än hvad kammaren mångfaldiga gånger förut gjort, t. ex. då i fråga om odlingslånefonden beslöts, att ett anslag skulle utgå under ett visst antal år, och på samma sätt har man gått till väga med afseende på jernväglånefonden. Vill man draga ut saken ytterligare, torde man kanske kunna säga, att detsamma äfven gäller om hvarje ordinarie anslag, under förutsättning nemligen, att en kommande Riksdag kan ändra ett ordinarie anslag, så vida detta anslag icke blifvit disponerat på ett sätt, att hinder därför möter på grund af tredje mans rätt.

Nu synes det mig emellertid, som om man också från formel synpunkt sedt skulle kunna försvara den här föreliggande voteringspropositionen. Ty hvad är det, motionären föreslagit, och hvad har Första Kammaren beslutat? Jo, att på sjetten hufvudtiteln uppföra ett anslag af 30,000 kronor.

Nu har motionären visserligen icke uttryckligen sagt, att anslaget skulle uppföras på 1899 års sjetten hufvudtitel, men vill man vara strängt formalistisk, kan man ju påstå, att det icke kan vara fråga om någon annan sjetten hufvudtitel än den för 1899, då det ej står i grundlagarne föreskrifvet, att det i 1900 års riksstat skall finnas något, som heter sjetten hufvudtiteln. Jag anser därför, att, när motionären föreslagit och Första Kammaren beslutat, att ett anslag på 30,000 kronor skall uppföras på riksstatens sjetten hufvudtitel, man måste anse meningen vara, att dessa 30,000 kronor verkligen skulle uppföras på budgeten för år 1899. Sedan har nu motionären föreslagit och Första Kammaren, följande honom, gjort den betställningen angående utbetalandet af dessa 30,000 kronor, att under loppet af år 1899 icke får utbetalas mera än högst 15 000 kronor, samt att de återstående 15,000 kronorna skola besparas och först utbetalas under år 1900. Alltså har det synts oss, att man, såsom här föreslagits, skulle kunna uppföra dessa 30,000 kronor under 1899 års sjetten hufvudtitel, men med den inskränkning i Kongl. Maj:ts dispositionsrätt öfver dessa 30,000 kronor, att enlast 15,000 kronor skulle få utgå under år 1899. Om denna inskränkning icke förefunnos, skulle Kongl. Maj:t hafva rätt att utanordna hela beloppet under år 1899, men han skulle också hafva rätt att utanordna större eller mindre del af detsamma och till det följande året bespara hvad honom för godt syntes. Här har deremot nu den inskränkning gjorts, att under år 1899 icke får utgå mera än 15,000 kronor.

Utskottet har, såsom jag i början af mitt anförande nämnde, varit tväksamt, men det har dock ansett sig böra framlägga voteringspropositionen till Riksdagens bepröfvande, och det till-

kommer nu Riksdagen och här närmast Första Kammaren att godkänna eller förkasta den uppställda voteringspropositionen. För min del skall jag be att få yrka bifall till densamma.

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes den föreslagna voteringspropositionen äfvensom utskottets yttrande i förevarande punkt.

Vid föredragning af statsutskottets den 11 innevarande mars bordlagda memorial n:o 42, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens sjunde hufvudtitel, godkände kammaren den i detta memorial föreslagna voteringsproposition.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bankoutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 3.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, n:o 22, till fullmäktige i riksgäldskontoret, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till detta sammanträdes fortsättande på aftonen, men hemstälde, att, som samtliga på dagens föredragningslista uppförda ärenden blifvit afgjorda, anslagen måtte få nedtagas.

Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

Kammaren åtskildes kl. 3.59 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 15 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Herr statsrådet grefve *Wachtmeister* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter handlanden L. M. Welander från Skillingaryd;

2:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Sofia Amalia Lundman;

3:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter förre fanjunkaren Johan Johansson Berggren;

4:o) angående tiondefrihet för Höganäs stenkolsverk;

5:o) angående förändrade bestämmelser rörande förvaltningen af statens till bergshandteringens understöd anslagna skogar m. m.;

6:o) angående upplåtelse af mark och virke från kronoparker till sanatorier; och

7:o) med förslag till lag med vissa bestämmelser angående enskilda banker, som afstått från sedelutgifningsrätt.

Justerades protokollet för den 7 i denna månad.

Anmälades och bordlades lagutskottets utlåtanden:

n:o 43, i anledning af väckt motion om rätt för enskild part att mot embetsmän anhängiggöra talan för fel i embetet;

n:o 44, i anledning af väckt motion angående ändring af förordningen om biskopsval den 30 maj 1759;

n:o 45, i anledning af väckt motion om ändringar i §§ 6 och 9 af lagen om tillsättning af presterliga tjänster; och

n:o 46, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t angående fullständigare lagstiftning till skydd mot misshandel af djur.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran, statsutskottets den 12 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 5 äfvensom bevillningsutskottets samma dag bordlagda betänkanden n:is 12 och 13.

Vid föredragning af bevillningsutskottets den 12 innevarande mars bordlagda memorial n:o 14, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande n:o 10 i anledning af väckt motion om tull å tack- och barlastjern samt skrot, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringsproposition.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran, lagutskottets den 12 i denna månad bordlagda utlåtanden n:is 40—42.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts nedannämnda, denna dag aflemnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter handlanden L. M. Welander från Skillingaryd;

2:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Sofia Amalia Lundman;

3:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter förre fanjunkaren Johan Johansson Berggren;

4:o) angående tiondefrihet för Höganäs stenkolsverk;

5:o) angående förändrade bestämmelser rörande förvaltningen af statens till bergshandteringens understöd anslagna skogar m. m.; samt

6:o) angående upplåtelse af mark och virke från kronoparker till sanatorier.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kongl. Maj:ts under sammanträdet aflemnade nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till lag med vissa bestämmelser angående enskilda banker, som afstått från sedelutgifningsrätt.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Hasselrot* under tio dagar från och med den 15 i denna månad.

Justerades ett protokollsutdrag för den 12 innevarande månad och tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle uppföras främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,42 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna
